

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Petra Bolinová

Demokracie islámské Malajsie

Bakalářská práce

Praha 2008

Autor práce: **Petra Bolinová**

Vedoucí práce: **Doc. PhDr. Kučera Rudolf, CSc.**

Datum obhajoby: červen 2008

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.

V Praze dne 12.05.2008

Petra Bolinová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Doc. PhDr. Rudolfu Kučerovi, CSc. za odborné vedení a věcné připomínky, které mi poskytoval v průběhu zpracování této práce.

OBSAH

ÚVOD	1
1. MUSLIMSKÁ DEMOKRACIE – ANO NEBO NE?	4
1.1 VYMEZENÍ POJMU DEMOKRACIE A ISLÁM	4
1.2 ISLÁM A LIBERÁLNÍ DEMOKRACIE NA SPOLEČNÉ CESTĚ.	6
1.3 MODEL MUSLIMSKÉ DEMOKRACIE	10
2. MALAJSKÉ „DEMOKRATICKÉ“ USPOŘÁDÁNÍ.....	14
2.1 POLITICKÝ SYSTÉM MALAJSIE	14
2.2 VOLEBNÍ SYSTÉM MALAJSIE	19
2.3 (NE)SVOBODNÁ MÉDIA	23
2.4 JUSTICE V OHROŽENÍ.....	25
3. „SPRAVEDLIVÁ“ MULTIRASOVÁ POLITIKA.....	29
3.1 ÚSTAVNÍ ŘÁD FEDERACE Z HLEDISKA MENŠIN-ZMATKY V ÚSTAVĚ? .	29
3.2 POLITIKA POZITIVNÍ DISKRIMINACE	32
ZÁVĚR	36
SHRNUTÍ.....	39
SUMMARY	39
POUŽITÁ LITERATURA	41

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
INSTITUT POLITOLOGICKÝCH STUDÍÍ

Projekt bakalářské práce

TÉMA: DEMOKRACIE V ISLÁMSKÉ MALAJSIÍ

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Rudolf Kučera, Csc.
Autor: Petra Bolinová (2. ročník)

Předpokládané datum ukončení bakalářského studia: červen 2008

V Praze dne 19. května 2007

Předpokládané členění práce:

Úvod

Vymezení tématu, důvody jeho výběru, heuristika, metoda zpracování.

První kapitola

Demokracie v islámské Malajsii – skutečná nebo falešná? Slučitelnost koncepcí liberální demokracie a islámu, rozporuplné názory na tuto problematiku.

Druhá kapitola

Realita politického života v Malajské federaci, garance občanských a politických svobod, vysoká participace a existence politické soutěže v uvozovkách.

Třetí kapitola

Multirasová politika malajské vlády. Její následky nejen pro nemalajské obyvatelstvo, ale i komunitu malajskou.

Závěr

Zhodnocení kompatibility hodnotových ideálů demokracie a islámského náboženství.

Posledních pět dekad své existence funguje Malajsie jako demokratická konstituční monarchie. Současně je zemí, kde za převládající náboženské vyznání považujeme jednoznačně islám. Je vůbec koncept liberální demokracie slučitelný s islámem? Na tuto otázku existují rozporuplné odpovědi.

Již několik desetiletí se obyvatelé Malajsie těší z pravidelně konaných voleb a politické stability. Podmínky plnohodnotné demokracie ovšem federace nespĺňuje. Malajský politický systém bývá označován spíše za „polodemokratický“, „kvazidemokratický“ či synkretický – demokratické a volební procedury se zde mísí s užíváním donucovacích metod.

Dvojznačné chování vlády se dá do určité míry vysvětlit snahou o zajištění stability multietnické malajské společnosti. Tímto způsobem multirasové politiky se vláda snaží vytvořit národní kulturu. Její taktika nicméně upadá v maskování skutečných problémů národní integrace Malajsie.

Ve své bakalářské práci se zaměřím na možnosti kompatibility dvou morálních imperativů, jakými jsou právě demokracie a islám. Pokusím se jejich výlučnost aplikovat na konkrétní případ Malajské federace. Chtěla bych ukázat, že neschopnost malajského politického systému odpovídat atributům demokracie nemusí být dána výlučně sporem dvou hodnotových ideálů, že principy spravedlnosti a svobody jsou také kompromitovány ze strany místní politické garnitury.

Předpokládaná literatura:

Monografická neperiodická:

- Fiala, M., Hanuš, J., Vybíral J., *Autorita v abrahamských náboženstvích : náboženské a politické aspekty autority v judaismu, křesťanství a islámu*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2004
- Jomo, K., S., *The New Economic Policy and Interethnic Relations in Malaysia*, United Nations Research Institute for Social Development, Geneva 2004
- Merissi, F., *Islam and Democracy: fear od the modern world*, Addison-Wesley, Reading 1992
- Milne, R., S., Ratman, K., J., *Malaysia-New States in a New Nation, Political Development of Sarawak and Sabah in Malaysia*, F. Cass, London 1974
- Spencer, R., *Islám bez závoje. Zneklidňující otázky o nejrychleji rostoucím náboženství*, Triton, Praha 2006
- Weiner, M., Özbudun, E. (eds.), *Competitive Elections in Developing Countries*, Duke University, New York 1987
- Zakaria, H., A., *Government and politics of Malaysia*, Oxford University Press, Singapore 1987

Monografická periodická:

- Funston, J., *Malaysia's tenth elections, Status Quo: reformasi or Islamization?*, Contemporary Southeast Asia, ABI/INFORM Global, Apr 2000, Vol. 22, No. 1, pg. 23-59;
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=18&did=54143064&SrchMode=1&sid=3&Fmt=6&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1169759481&clientId=45145>
- Heufers, R., *The Politics of Democracy in Malaysia*, ASIEN, Oct 2002, No. 85, p. 39-60;
<http://www.asienkunde.de/articles/Malaysia2.pdf>
- Kipp, R., S., *The Politics of Multiculturalism: Pluralism and Citizenship in Malaysia, Sing...*, Journal of Asian Studies, ABI/INFORM Global, May 2002, Vol. 61, No. 2, pg. 776-778;
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=35&did=130758731&SrchMode=1&sid=2&Fmt=6&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1169762952&clientId=45145>
- Nasr, V., *The rise of „Muslim Democracy“*, Journal of Democracy, Academic Research Library, Apr 2005, Vol. 16., No. 2, pg. 13-27;
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=77&did=834473611&SrchMode=1&sid=1&Fmt=6&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1169756211&clientId=45145>
- Sodhy, P., *Democratization in Southeast and East Asia*, Journal of Third World Studies, Academic Research Library, Vol. 16, No. 1, pg. 213-217;
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=23&did=38807570&SrchMode=1&sid=3&Fmt=6&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1169759579&clientId=45145>
- D'Souza, D., *Sell USA's virtue to Muslim world*, USA Today, May 2, 2002, pg. A11;
<http://proquest.umi.com/pqdweb?did=117570592&sid=5&Fmt=2&clientId=45145&RQT=309&VName=PQD>
- Zakaria, F., *Islam, Democracy and Constitutional Liberalism*, Political Science Quarterly, Academic Research Library, Spring 2004, Vol. 119, No. 1, pg. 1-20;
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=120&did=663513441&SrchMode=1&sid=1&Fmt=6&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1169758727&clientId=45145>
- Darkening Malaysian Democracy*, The New York Times (Late Edition (East Coast)), Dec 1, 1987, New York, pg. A.26;

<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=29&did=957685911&SrchMode=1&sid=3&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1169759579&clientId=45145#fulltext>

Jiné zdroje:

Ibrahim, A., *Universal Values and Muslim Democracy*, Journal of Democracy, Jul 2006, Vol. 17, No. 3, pg. 5-12, Academic Research Library;
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=21&did=1091047081&SrchMode=1&sid=2&Fmt=6&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1169750704&clientId=45145> (esej dle řeči na Demokratickém fóru v New Yorku (the New York Democracy Forum) v prosinci 2005) a na Shromáždění Světového hnutí za demokracii (the World Movement for Democracy) v Istanbulu v dubnu 2006)

Elektronické zdroje:

Constitution of Malaysia; <http://confinder.richmond.edu/admin/docs/malaysia.pdf>
Malaysiakini.com, Malaysia's hollow democracy, Jun 3, 2005;
<http://www.malaysiakini.com/print.php?id=36676>, dne 24.01.2007
Pillai, M., G., G., *The four mortal dangers of Malaysian democracy*, MGGPillai.com, Dec 2004; <http://www.mgpillai.com/article.php3?sid=2047>, dne 24.01.2007
Central Elections Committee of keADILan, *Sham Democracy: A Report on Malaysian Elections*, Sep 2006; http://www.malaysia-today.net/Sham_Democracy.pdf
server <http://www.malaysiakini.com/>

ÚVOD

Malajsie je země mnoha tváří a zdánlivých protikladů. Země se osamostatnila v roce 1957 a formující se politické strany si vytkly za svůj společný cíl ustavení nezávislého a demokratického státu. Oficiálním náboženstvím země je islám. Politickou linií adoptovaný westminsterský parlamentarismus. Jak spolu tyto dva systémy dohromady fungují? Může se společenský řád na poloostrově chlubit atributy demokracie? Nebo na tamní události nesmíme vrhat příliš hluboký pohled?

Federace je domovem mnoha etnik, která každých pět let hlasují ve všeobecných svobodných volbách pro své kandidáty, přesto je moc vládní koalice neotřesitelná. Zdánlivě svobodné a spravedlivé volby, čítající mnoho slabých stránek, probíhají například pod dohledem „nezávislé“ komise, o jejímž složení prakticky rozhoduje vládní koalice. Vývoj směrem k demokracii umožňuje převážně umírněný islám, přesto má země nakročeno směrem k islamizaci. Diskriminace na základě náboženského vyznání, etnického či jiného původu je dle Ústavy nepřípustná, ale domorodí obyvatelé se těší mnoha výhodám. Svoboda vyjadřování a shromažďování je, zdá se, samozřejmostí, opoziční média však mají ztíženou existenci, protivládní demonstrace bývají pod nejrůznějšími záminkami rozpouštěny, nezřídka násilně. Pohled vládní koalice a opozice na míru demokratizace společnosti se zásadně liší, což po půl století konsolidace moci není znakem úspěšného demokratizačního procesu.

Součástí práce je poněkud obecnější uvedení v problematiku, jelikož pokládám za vhodné, dříve než si přiblížíme konkrétní situaci na Malajském poloostrově, věnovat pozornost vymezení dvou stěžejních pojmů - islám a demokracie. Protože ani jeden z nich nemůže tato práce pojmout komplexně, omezím se pouze na ty body obou koncepcí, které pokládám za podstatné pro danou tematiku. Přitom se budu snažit nevytrhávat takové znaky konceptu natolik, aby došlo k jejich desinterpretaci.

V této souvislosti je velmi důležité uvědomit si rozdíl mezi islámem v arabských zemích a islámem vyznávaným v nejlidnatějších, multietnických a multikulturních zemích jihovýchodní Asie. Do tohoto regionu muslimská víra totiž nepřišla přímo ze Středního východu, kde se zrodila a kde si náboženství uchovává svou původní rigidní formu. Kulturní vlivy jihovýchodní cíp Asie přijímal prostřednictvím Indie, kam se islám ve 12. století rozšířil. Ne však vojenskými výboji, jak tomu bylo v počátcích muslimské expanze, ale pozvolna prostřednictvím obchodních styků. Nositeli nové víry tak nebyli vždy Arabové, ale nejčastěji islamizovaní Indové. Islám, který na území

Malajsie přicházel, už neměl svou čistou podobu jako v arabském světě. Následkem cesty přes Indii byl modifikován, pojal prvky hinduistické a buddhistické kultury a byl silně ovlivněn sufismem. Proto zde mohl být islám přijat bez otřesů a integrován do existujících kulturních, sociálních i politických institucí. Islám zde získal nový, mystický, mírnější výklad, udělal ústupek starším pravdám. A tak zatímco v arabském světě jsou ideje demokracie iluzorní, země jihovýchodní oblasti Asie mají k demokratizaci blíže.

Neznamená to však, že v islámu existují rozličné denominace tak, jako je tomu v křesťanství. Muslimové ze všech částí světa jsou součástí jedné komunity a pro každého člena *ummy* zůstává Mekka poutním místem, stejně tak jako ostatní předpisy islámu pro ně znamenají cestu životem. A právě proto musíme mít na paměti, že i v oblasti jihovýchodní Asie je aktuální nebezpečí radikalizace. K posílení pocitu, že jsou i tito lidé součástí jedné muslimské komunity a s tím souvisejícímu posílení tradičních hodnot přispěl rozvoj moderních technologií. Rádio a televize napomáhají šířit tradiční výklad islámu do zemí jihovýchodní Asie. Pro tisíce a tisíce muslimů z celého regionu je každoročně vypravováno mnoho letů pro vykonání *hidžry* do Mekky, kde se mísí s ostatními muslimy, kteří přicházejí z celého světa a jejich souvěrci ze samotného srdce islámské víry v nich křísí tisíciletou tradici. Následkem toho se i v jihovýchodní Asii periodicky opakují pokusy o nastolení vlády *šaríy*. Malajsií takové snahy přivedly k vyhlášení národní kulturní politiky, se kterou se v práci seznámíme.

Následující strany také prozradí více nejen o třech základních pilířích moci - exekutivě, legislativě a soudnictví. Zvýšená pozornost bude věnována také stupni politické soutěže a průběhu volebních procedur. Budu se též zabývat otázkou míry garance základních lidských práv a svobod a s tím souvisejícím postavením médií. Posoudit, jestli se federace vytyčeným směrem skutečně ubírá, si tato práce klade za cíl.

Úkolem bude nejen představit politický systém země, její konstituční řád a demografické podmínky, i když ani to by nebylo, vzhledem k nedostatku relevantních materiálů v našich zeměpisných šířkách, zadání příliš snadné. Mnohem zajímavější totiž bude konfrontovat formální znaky tamního společenského systému s praxí. Podívat se, co vyplyne z komparace záruk, jakými je multietnické obyvatelstvo Malajsie formálně nadáno, se skutečností, která z nich lidu plyne, se kterou se občané toho kterého etnického původu setkávají v každodenním životě. V neposlední řadě se bude prací

prolínat obecná úvaha o slučitelnosti dvou morálních imperativů - liberální demokracie a islámské víry.

Malajská federace se těší nezávislosti již pět dekad, které byly svědkem dvanáctero svobodných všeobecných voleb. Vzhledem k tomu, že v zemi nedochází k alternaci moci a politické směřování nevybočuje z dlouhodobého trendu, nemělo by, vzhledem k vymezení tématu, příliš význam sledovat časovou linii a postupovat chronologicky. Budu se proto zabývat postupně výše zmíněnými oblastmi a z novodobé historie země vybírat jen takové momenty, které ovlivnily politické dění, anebo významně přispívají k utváření celostního pohledu na danou problematiku.

Již zmíněný nesnadný přístup k materiálům zabývajících se touto tematikou je také jedním z důvodů, proč jsem se rozhodla dát vzniknout této práci. V případě zdárného zpracování může přispět k rozšíření povědomí o tématu.

1. MUSLIMSKÁ DEMOKRACIE – ANO NEBO NE?

1.1 VYMEZENÍ POJMŮ DEMOKRACIE A ISLÁM

Je vůbec demokracie s islámem v některé z jeho podob slučitelná? Na problematiku existují protichůdné názory, které jednoznačně obhajují každý svou koncepci. Dříve než se připojíme k jedné nebo druhé, vytyčme si oba dva pojmy tak, jak s nimi budeme pracovat.

Fenomén demokracie představuje jednu z nepalčivějších otázek politické vědy již odedávna. Existuje mnoho výkladů tohoto pojmu a těžko najít jednoznačnou definici. Vzhledem k tématu této práce není příliš prostoru pro komentář vývoje a plurality teorií demokracie. Zaměřím se proto na ty styčné body nejrůznějších koncepcí, které jsou podstatné z hlediska zkoumané problematiky. Na ty momenty, které jsou nejpodstatnější pro konfrontaci či soulad demokratického upořádání s muslimským světem, a to především v Malajsii.

Demokracie dostává různé přívlastky, jako například volební nebo liberální. Volební demokracie absolutizuje reprezentaci většiny a neposkytuje nám žádné záruky práv a svobod, je tak ve své podstatě neliberální a může vést k autoritářskému uspořádání. Z těchto všech uvedených důvodů se nadále zaměřím pouze na koncepci liberální demokracie. Také proto, že kýžený koncept malajské demokracie vychází z britského modelu.

Ani tak se nám nikde nenabízí k přečtení jednoznačná definice. Je známo mnoho rozdílných ústav užívajících přívlastku demokratická. Společné znaky, jež ospravedlňují jeho používání, ale přeci jen nalezneme. Základním předpokladem demokratické společnosti je, že všichni její členové jsou považováni za politicky rovné, ať už je jejich postavení v ostatních oblastech života jakékoliv. Ke všem členům demokratické společnosti je tedy nutné přistupovat tak, jakoby byli naprosto stejně způsobilí podílet se na procesu rozhodování.

Podle Roberta Dahla existuje minimálně pět základních kritérií, jejichž splnění rovný přístup k účasti na rozhodování skutečně zaručí. Jsou jimi: účinná participace (všichni členové musí dostat rovnou a efektivní příležitost sdělit ostatním svá stanoviska k problematice), volební rovnost (každý člen musí mít rovnou a efektivní možnost volit a všechny hlasy mají stejnou váhu), poučené porozumění (každý musí mít rovnou a efektivní možnost dozvědět se vše potřebné), kontrola nad nastolováním témat

k projednání (přijatý směr působení může být změněn, přejí-li si to členové společnosti) a konečně zapojení všech dospělých (všichni by měli mít plná občanská práva).¹

Vyomezit pojem islám není o mnoho méně komplikovanější. Stejně tak jako ostatní velká náboženství má i islám několikero podob. V rámci muslimské věrouky existuje nespočet učen. Islám se nejen historicky rozlišuje na *sunnitský* a *šíitský*. Známe mimo to řadu právnických škol. Tato víra nabývá také nejrůznějších podob na stupnici od umírněného islámu po radikální, fundamentalistický. Přestože posledně jmenovaná forma náboženství je v současnosti jednou z nejožehavějších otázek lidské civilizace, především z hlediska hrozby terorismu, tématu mé práce se dotýká pouze okrajově. Z tohoto důvodu nechávám problematiku týkající se islamismu víceméně stranou. Vzhledem ke své závažnosti by si zasloužila pozornost práce mnohem většího rozsahu.

Z obrovského množství informací o islámském náboženství je pro tento účel potřeba vybrat pouze takové tradiční hodnotové imperativy, které je možno postavit proti výše vybraným atributům demokracie a posoudit jejich vzájemnou kompatibilitu. Proto stejně jako v případě předchozích odstavců dotýkajících se pojmu demokracie absentuje chronologický přehled vývoje teorií demokracie, nebudu se zde zabývat, a ani pro to nemám prostor, historickým vývojem islámského náboženství od jeho vzniku až po současnost.

Slovo islám znamená odevzdání se Boží vůli.² Zákon islámu má zdroje v Koránu a souboru tradic - *sunna*. „Korán učí, že jedinou cestou, pokud jde o Alláha, je islám; žádnou jinou stezku nebude člověk akceptovat.“³ Základem nejmladšího ze tří monoteistických náboženství je dodržování příkazů a zákazů, rozpracovaných do podrobností. Ve svém plném významu tak překračuje meze běžného pojetí náboženství. Muslimskými teology bývá definován jako věrouka, Bohem určený systém práva (*šaría*) a civilizace. Islám nevytváří církve - hierarchickou strukturu. Organizační formou obce věřících je mu stát - proto se islám v dějinách projevoval státotvorně.⁴

Vztah k politické moci se vyznačuje propojením náboženské a politické sféry. Islám se od Muhammadovy měřinské obce vyvíjí podle Bohem vyznačených principů. Náboženství se totiž šířilo v oblastech, kde neexistoval pořádek práva. Narozdíl

¹ Dahl, R., *O demokracii*, Portál, Praha 2001, s. 38-39

² Kropáček, L., *Základy asijských náboženství. 1. díl, Judaismus, islám, hinduismus, džinismus, buddhismus, sikhismus, pársismus*, 1. vyd., Karolinum, Praha 2004, s. 71

³ Haeri, F., *Tradice, historie, vývoj, současnost*, Votobia, Olomouc 1997, s. 35

⁴ Kropáček, L., Praha 2004, s. 72

od křesťanství, které postupovalo světem řídícím se římským právem a mohlo se tudíž rozvinout jako duchovní a etické učení, islám musel politický a právní rámec společnosti teprve sám vytvořit. Vzhledem k hledání a nejistotě panující politické kultuře většiny dnešních muslimských zemí je otázka vztahu náboženství a politiky velice rozporuplná. Široká škála přístupů se pohybuje od požadavku po oddělení náboženství a politiky, přes zavedení sekulárně fungující společnosti při zachování islámských duchovních a morálních hodnot až k představě všeobecné islamizace života.

Vzhledem k tématu je v této souvislosti nejpodstatnější fakt, že existují snahy vsunout islám do politiky v umírněné podobě islámských občanských stran po vzoru evropských křesťanských demokratů. Úsilí o demokracii by tak v muslimských zemích nemuselo být bez vyhlídek. Koránský princip *šúrá* nebyl nikdy významně prosazen, a tak je v zemích islámu postavení zastupitelských sborů slabší. „Zájem o rozvoj demokratických zásad a o úctu k lidským právům se nicméně šíří a sílí i snahy o islámskou legitimizaci takovýchto hodnot. Nové, otevřenější interpretace Koránu mohou přispět také k postupu na dalších významných polích, jako je svoboda médií a větší účast žen ve veřejném životě.“⁵

Zmíněný genderový aspekt vyvolává mezi muslimy a jejich západními kritiky velmi emocionální polemiky. Z hlediska univerzálních lidských práv žena skutečně nemá rovnoprávné postavení, bývá hodnocena jako polovina muže. Po náboženské stránce jsou si sice obě pohlaví rovna, žena má právo na majetek a v kruhu rodinném je uctívána. Možnost demokratizace společnosti je ale otázkou jejího postavení ve veřejném životě.

1.2 ISLÁM A LIBERÁLNÍ DEMOKRACIE NA SPOLEČNÉ CESTĚ

V období modernizace je jedním z nejcitlivějších a nejkontroverznějších témat právě postavení muslimské ženy. Z hlediska Koránu a v duchu beduínské tradice se vztahy mezi mužem a ženou nezakládají na rovnocenném partnerství. Ženy jsou mužům podřízeny, jsou jejich majetkem. Muži nad nimi drží ochrannou a poručnickou ruku. V muslimské představě jsou ženy prohnáné, svůdné bytosti, jejichž rozum je přehlušován citem, což má za následek jejich menší důvěryhodnost. Jejich názor není

⁵ Kropáček, L., Praha 2004, s. 101

brán za rovnocenný názoru mužů.⁶ Jak skutečná potom může být naše představa o muslimské *démos - kratein*, vládě všeho lidu?

Úvahy o možné spolupráci těchto dvou hodnotových systémů se ubírají oběma směry a jen těžko určit, který hlas je silnější. Rozličné náhledy na danou problematiku, které byly vybrány pro tuto práci, se netýkají pouze moderní doby, kdy se vedou živé diskursy týkající se přenositelnosti demokratického uspořádání, jeho významu a vlivů.

Již významný muslimský radikál Sajjid Qutb (1906-1966) hlásal, že by to měl být Bůh a nikoli člověk, kdo vládne. Bůh je zdrojem veškeré autority, včetně zákonné vládní moci. A jelikož je ctnost vyšší hodnotou než svoboda, měly by společnosti vládnout boží zákony. Islámské právo je založené právě na božích zákonech, ne těch lidských, které se dle Qutba propůjčují materialismu, triviálnosti, hrubosti a promiskuitě, tak jako na Západě.⁷

Podobnými protiargumenty je znám především muslimský svět. Ne ovšem bez výjimky, jak uvidíme později. Zákony podle těch, kteří za tímto názorem stojí, může vytvářet pouze Alláh, což v praxi vede k vytvoření, nebo alespoň pokusu o vytvoření, muslimské autokracie podle *šariy*.⁸ Podle Spencera se islám demokracii brání. Nevidí důvod, proč by měla muslimům vládnout nespolehlivá lidská soudnost, když Korán představuje jasný a absolutní Alláhův zákon. Státní a náboženská moc jsou v islámu propojeny, proto dokonalá *šaría* nepotřebuje dosahovat konsenzu za pomoci hlasování.⁹

Velkým nepřítelem budování konstitučního liberalismu v muslimských zemích je islámský fundamentalismus. Ve chvíli, kdy se jazyk opozice stal jazykem náboženství (mešity se jako jediné místo, které nesmí být zakázáno, staly místem šíření jejich myšlení), islamisté dostali do rukou zbraň - velmi vznětlivou kombinaci náboženství a politiky. Fundamentalisté vyzývají člověka k účasti na politickém životě. Také proto mají takový ohlas narozdíl od politické kultury, která redukuje občana na pouhého diváka a žádá po něm, ať všechny záležitosti ponechá v rukou vládnoucích. Každá víra vyzdvihuje morální absolutna. Politika je ovšem otázkou kompromisů.

⁶ Müller, Z., *Islám, historie a současnost*, BS Svoboda, Praha 1997, s. 129-131

⁷ D'Souza, D., *Sell USA's virtue to Muslim world*, USA Today, May 2, 2002, p. A11; <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=117570592&sid=5&Fmt=2&clientId=45145&RQT=309&VName=PQD>

⁸ Spencer, R., *Islám bez závoje. Zneklidňující otázky o nejrychleji rostoucím náboženství*, Triton, Praha 2006, s. 107

⁹ Spencer, R., Praha 2006, s. 107-108

Ze spojení těchto dvou předpokladů nemohlo vzejít nic jiného než nelítostný postoj v politickém životě, takzvané pravidlo *vítěz bere vše*.¹⁰

Mnozí také věří, že demokracie je jakýmsi vynálezem Západu, vzniklým působením specifických historických podmínek. Jako podmínka vytvoření liberální konstituční demokracie bývá pokládána nezbytnost zavedení sekulárního politického pořádku.¹¹

Za jeden z argumentů proti možnosti zavedení funkčního modelu demokracie v islámském světě lze považovat také následující. Existuje úzká souvislost mezi schopností země vytvořit demokratické instituce a vysokým stupněm jejího ekonomického rozvoje založeném na fungujícím svobodném trhu. Muslimské země mají společný ekonomický jmenovatel - ropu. Tato komodita v jistém slova smyslu brání rozvoji. Totiž režimy, které bohatnou díky přírodnímu bohatství, takzvaným snadným penězům, neinklinují k modernizaci, nemají potřebu získávat legitimitu. Petrodolary jsou tu nástrojem korupce a brání vynalézavosti. Příjmy z ropy zprošťují vlády potřeby uvalit na svůj lid daň a občané pak od nich nemohou očekávat na oplátku zodpovědnost, transparentnost a zastoupení. Absence zavedených demokratických institucí tak nevězí v chudobě, ale paradoxně v bohatství.¹²

Jsou právě takové výklady důvodem skutečnosti, že při pátrání po informacích o malajské demokracii narážíme na články s titulky znějícími „Falešná demokracie“ či „Prázdná demokracie“?

Názory opačného mínění slýcháme spíše zvenčí světa islámu. Farred Zakaria sice jasně konstatuje, že Korán je předpisem pro autoritářský model vládnutí, ale varuje před těmi, kdo z islámu činí náboženství represe a zpátečnictví. Zároveň poukazuje na nutnost rozlišovat proudy v islámské víře. Pro fundamentalisty je islám předpisem pro všechny oblasti života, včetně politiky. Ale součástí klasického islámu, jak píše, jež

¹⁰ Zakaria, F., *Islam, Democracy, and Constitutional Liberalism*, Political Science Quarterly, Spring 2004, Vol. 1, No. 119, p. 12-13, Academic Research Library; <http://proquest.umi.com/pqdweb?index=120&did=663513441&SrchMode=1&sid=1&Fmt=6&VInst=PROD&VType=POD&RQT=309&VName=POD&TS=1169758727&clientId=45145>

¹¹ Ibrahim, A., *Universal Values and Muslim Democracy*, Journal of Democracy, Academic Research Library, Jul 2006, Vol. 17, No. 3, p. 6-8; <http://proquest.umi.com/pqdweb?index=21&did=1091047081&SrchMode=1&sid=2&Fmt=6&VInst=PROD&VType=POD&RQT=309&VName=POD&TS=1169750704&clientId=45145> (esej dle řeči na Demokratickém fóru v New Yorku (the New York Democracy Forum) v prosinci 2005) a na Shromáždění Světového hnutí za demokracii (the World Movement for Democracy) v Istanbulu v dubnu 2006)

¹² Zakaria, F., Spring 2004, p. 10

má kořeny v sedmém a osmém století, jsou některé myšlenky, které se dnes dávají do souvislosti s demokracií.¹³

Velkým zastáncem a obhájcem slučitelnosti koncepcí je Anwar Ibrahim, bývalý ministr školství, financí a předseda vlády Malajsie, velmi významný politik, který zásadním způsobem ovlivnil politický vývoj země. Co se týče politického sekularismu, kategoricky odmítá tvrzení, že je předpokladem ustavení liberální demokracie, což dokládá na příkladě Egypta a Iráku. V těchto zemích se stal návodem pro zavedení tyranie. Suhartova vláda v Indonésii byla sice sekulární, země byla ovšem daleka demokratickému uspořádání. To totiž může vzejít jak ze společnosti sekulární, tak islámské. Zásadním požadavkem je, aby byla politická elita pevně přesvědčena chránit základní práva všech.¹⁴

Anwar Ibrahim tvrdí, že hodnoty demokracie jsou všeobecné, tudíž nejen uznávané všemi společenstvími, ale také jimi vyhledávané. Lidská touha být svobodný a vést důstojný život je univerzální. Jedná se o pocity a potřeby, které pohánějí celou civilizaci a ani muslimové nejsou výjimkou. Stejně tak si nikdo nepřeje být utiskován despotou. Svoboda a demokracie jsou dle něj samozřejmými ideály islámské tradice. Jako důkaz pak uvádí například blahodárnost opozice v politickém systému, jež je součástí dávné muslimské kulturní historie, založené na tradici připisované proroku Muhammedovi. Říká, že rozdílnost názorů mezi učenci je požehnáním.¹⁵ Anwar Ibrahim je přesvědčen, že pomyslný klín mezi dva hodnotové systémy, jakými jsou liberálně demokratické uspořádání a islám, vráží právě despotové, kteří se takto snaží legitimovat své postavení. On sám nachází v Koránu styčné body islámu a demokracie. Základní prvky demokracie, jako svoboda vyznání, svoboda projevu, posvátnost života a vlastnictví jsou zároveň morálními imperativy islámu.¹⁶

Proč ale pak Malajská federace splňuje kritéria demokracie pouze při povrchním pohledu? Jakto, že při sebemenším pozastavení se nad malajským politickým systémem musíme shledat, že tyto, vzhledem k šedesáti procentní muslimské většině, převažující morální hodnoty do našich představ o demokracii nezapadají? Jak se můžeme dočíst v jediných relativně svobodných médiích Malajsie, tedy na portálu *Malaysiakini*: „Demokracie není pouze o konání voleb. Jde především o hodnoty jako transparentnost,

¹³ Zakaria, F., Spring 2004, p. 3-4

¹⁴ Ibrahim, A., Jul 2006, , pg. 8-9

¹⁵ Ibrahim, A., Jul 2006, , pg. 11-12

¹⁶ Ibrahim, A., Jul 2006, p. 7

odpovědnost a spravedlnost. Pokud právě tyto chybí, pak demokracie, kterou hlásáme světu, je ostudně falešná.¹⁷ A ony malajskému politickému systému opravdu chybí.

Dříve než představím realie malajského politického systému, je třeba dát konkrétnější podobu představě o fenoménu zvaném muslimská demokracie. Jak říká Luboš Kropáček: „Islám není monolit a chceme - li správně rozumět dnešnímu muslimskému světu, měli bychom jej vnímat v jeho mnohotvárnosti a sledovat celou šíři různorodého dění a bouřlivých diskusí, v nichž muslimové hledají další cestu v dnešním, rychle se měnícím světě.“¹⁸ I přes nespočet hlasů, které zaznívají proti demokratizaci muslimského světa proto existují tací, kteří o tomto propojení mají dokonce konkrétní představu. Jedním z nich je americký profesor Vali Nasr. Představme si jeho model muslimské demokracie, který implementoval na příklad Malajské federace.

1.3 MODEL MUSLIMSKÉ DEMOKRACIE

Posledních patnáct let se v muslimském světě profiluje fenomén, jež je nazýván muslimskou demokracií. Má být jakousi alternativou jak k extrémnímu fundamentalismu, tak liberálnímu islámu, jež je podle Nasra pouhým preludem. Muslimští demokraté propagují náboženskou reformu uvnitř islámu jako předeheru demokratizace. Odmítají především klasický islamistický požadavek na ukotvení *šaríy*. Zaměřují se na vybudování životaschopné členské základny a stabilní vládní koalice. Velmi pragmaticky se snaží sloužit kolektivním i individuálním zájmům, islámským i světským, a respektují hranice demokratické arény, dokonce i v případě prohry. Narozdíl od islamistů, kteří chtějí demokracii využít pouze jako prostředek k dosažení moci a ustavení islámského státu, muslimští demokraté ji podle Nasra chápou jako něco hluboce legitimního. Nežádají uchování islámu v politice, ale rádi by využili jeho potenciál k získání voličských hlasů. Na svém vzestupu integrují muslimské náboženské hodnoty, vycházející z islámského učení o etice, morálce, rodině, společenských

¹⁷ Malaysiakini.com, *Malaysia's hollow democracy*, Jun 3, 2005; <http://www.malaysiakini.com/print.php?id=36676>, dne 24.01.2007

¹⁸ Kropáček, L., Praha 2004, s. 72

vztazích a obchodu, do politické platformy konstruované za účelem vyhrát regulérní demokratické volby.¹⁹

Posun preferencí v posledním desetiletí svědčí o tom, že se zmíněný pragmatický postoj vyplácí. Muslimští demokraté zaujímají totiž strategický střed, jsou politickou silou, která integruje muslimské hodnoty a směřuje islámskou politiku do širší středopravicové platformy, která přesahuje výhradně náboženské zájmy. Jak říká Nasr: „Takové síly se mohou obracet na široké voličstvo napříč politickým spektrem a vytvořit tak stabilní svazek mezi religiózním a světským hybatelem volební politiky.“²⁰ Jejich úspěch nespočívá v pečlivě promyšleném teologickém a ideologickém přizpůsobování mezi islámským a demokratickým hodnotovým imperativem, ale v praktické syntéze požadavků přicházejících od volební urny.

Nasr ale varuje, že jakmile se muslimští demokraté chopí moci, může se idea islámské umírněnosti rázem oslabit a ne vždy tak přispějí k liberalizaci. V některých případech se navrací k přísnějším morálním a náboženským zákonům - tam, kde mají většinu konzervativní islamisté. Závazek k liberálním a sekulárním hodnotám, který demokratická konsolidace vyžaduje, je tedy podmínkou volebního úspěchu muslimských demokratů, nikoliv předpokladem pro výskyt skutečné demokracie v islámském světě. Její, možná zdánliví, zastánci, spíše než aby se zasazovali o změny v interpretaci islámského učení, nebo ho živě komentovali jako krok k demokracii, hledají hlasy voličů na ulicích a podle okolností přizpůsobují výklad víry politice. Předpokládají tak, že politická změna bude předcházet té náboženské.²¹

Muslimská demokracie je rodící se síla, o které se toho máme ještě hodně co učit. Svědectví o muslimském světě nám mohou pomoci identifikovat její kontury - co znamená, za co se staví, koho zastupuje, kdo ji podporuje a jaké faktory řídí její vývoj, úspěchy a pády. Prozatím se zdá, že demokracie musí vyčkat, až liberalizace nastolená náboženskou a ideologickou reformou otupí islamistickou hrozbu.

Islamistická ideologie dominující politickým debatám od Malajsie po Maroko již čtvrt století volá po vytvoření utopistického islámského státu, který uděluje veškerou svrchovanost Bohu. Tento požadavek, založený na úzké interpretaci islámského práva,

¹⁹ Nasr, V., *The rise of „Muslim Democracy“*, Journal of Democracy, Academic Research Library, Apr 2005, Vol. 16., No. 2, p. 13-14;

<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=77&did=834473611&SrchMode=1&sid=1&Fmt=6&VInst=PRO D&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1169756211&clientId=45145>

²⁰ „Such forces can appeal to a broad cross-section of voters and create a stable nexus between religious and secular driver of electoral politics.“ in: Nasr, V, Apr 2005, p. 14-15

²¹ Nasr, V, Apr 2005, p. 15-16

podporuje neliberální, autoritářskou politiku, ve které je jen velmi málo místa pro občanská práva, kulturní pluralitu, práva žen a menšin, demokracii.

Klíčový proces vedoucí k demokratizaci muslimského světa je intelektuálního rázu. Je třeba posílit vliv umírněných reformistů. Ti, kdo demokracii v muslimském světě utváří ale nejsou intelektuálové, ale politici, jako například Anwar Ibrahim a Mahathir bin Mohamad²² v Malajsii. To oni zápasí s otázkou interakce muslimských hodnot a demokratických institucí, povahou voličského chování muslimů, lokací islámské voličské základny a podobně. Zatím ale muslimští demokraté jakoby postrádali jednotné poselství, tvoří ad hoc aliance a pragmatická rozhodnutí, které přizpůsobují jednotlivým politickým okolnostem.²³ Provizorní, experimentální charakter může být nicméně důvodem k jejich úspěchu. „Oproštění od těžkého intelektuálního zavazadla se mohou pohybovat spolu s měnicími se proudy volebních okolností,“ jak Nasr pojmenoval.²⁴

V jednotlivých zemích se muslimská demokracie vyvíjí nezávisle. V Malajsii není pouze shlukem politických událostí, které spolu nesouvisí, ale plně artikulovanou vizí vládnutí. Může se proto v této zemi projevit jako nezávislá síla umírňující islámské vyznání.

Podle Valiho Nasra vzestup muslimské demokracie závisí na souhře několika faktorů. Obecně se demokracie objevuje v těch islámských zemích, kde se armáda formálně vzdala své úlohy v politickém procesu, ale zůstala silným hráčem. Nasr si všímá, že v Malajsii armáda politickým aktérem není, vládnoucí UMNO²⁵ však ztvárňuje podobnou roli užíváním rozsáhlé autoritářské moci. Vměšování se armády do politiky má podle něj tři důsledky. Za prvé omezuje v činnosti islamisty. Za druhé tím, že se politické strany snaží vyhnout konfrontaci s armádou, naskýtá se jim dostatek prostoru zaměřit se na příležitosti, které skýtá demokratický proces. Jako třetí bod uvádí fakt, že taková situace vede k vícero volbám, politickým posunům a urychluje experimenty s novými politickými formulacemi, což rozvoji demokracie nahrává.²⁶

²² Předseda vlády Malajsie v letech 1981-2003. in: The Prime Minister's Office of Malaysia Official Website; http://www.pmo.gov.my/website/webdbase.nsf/w_9?openForm&id=87D8445AB0D6C9D04825738C0020C95C&title=Tun%20%20Dr.%20Mahathir%20b%20Mohammad

²³ Nasr, V, Apr 2005, p. 16

²⁴ „Free of heavy intellectual baggage, they can move nimly with the changing tides of electoral circumstance.“ in: Nasr, V, Apr 2005, p. 17

²⁵ United Malay National Organization

²⁶ Nasr, V, Apr 2005, p. 17-18

Dalším klíčovým faktorem pro rozvoj muslimské demokracie je rozvinutý soukromý sektor. Čím méně je společnost závislá a více integrovaná do světové ekonomiky, tím spíše se demokracie stane tažnou politickou silou. Muslimská demokracie potřebuje buržoazii a naopak. Mísí náboženské hodnoty středních a nižších tříd s politikou, která slouží jejich ekonomickým zájmům. Takový trend vidí profesor Nasr i v Malajsii. Vládní UMNO se snaží zkombinovat ekonomickou globalizaci a prosazování nacionální a umírněné muslimské politické platformy, která by podporovala tuto ekonomickou politiku.

Mezi podmínky demokratizace islámských zemí je nutné zahrnout otevření politického procesu a soutěživost politických stran. Pravidelné soutěživé volby tlačí náboženské strany k pragmatismu a ostatní strany táhne k vytrvalému úsilí reprezentovat muslimské hodnoty. Cílem politických stran je získat takzvaného středního voliče s většinovým postojem, což je vede k umírněnosti. Soutěž o muslimský elektorát způsobuje, že se neislamistické skupiny snaží integrovat ty, kdož volí na základě muslimských hodnot, do širších platforem a koalic, než jsou schopni uspořádat islamisté. Islámsky orientované strany pochopily potřebu uvést náboženské hodnoty ve vztah se sekulární politikou, sekulární strany a politici cítí přínos ze zahrnutí náboženských výzev do jejich platformy.²⁷

Svou studii profesor Vali Nasr uzavírá slovy: „Ne vetchý a chatrný authoritarianismus, kterým je muslimský svět tak prostoupen, ale muslimská demokracie je to, co celému světu nabízí naději ochrany proti radikálnímu a násilnému islamismu.“²⁸

Je situace v Malajsii skutečně tak příznivá? Profesor Nasr je Američan a zmiňované události tedy sleduje zvenčí a analyzuje je řekněme „západní“ logikou. Následující strany nabídnou vnitřní pohled do politického a společenského života Malajsie. Nejen teoreticky, nabídnou především seznámení s realitou. Snad nebudu příliš předbíhat, když následující kapitolu uvedu ne příliš optimistickými slovy, která lze číst na svobodném malajském internetovém serveru: „Vládnutí našemu veřejnému sektoru postrádá transparentnost, odpovědnost a spravedlnost. ... zlo není díky neprůhlednosti vidět, nemůžeme se o něm doslechnout kvůli absenci odpovědnosti a

²⁷ Nasr, V, Apr 2005, p. 19-20

²⁸ „Finally, it is Muslim Democracy – and not the ceraky and brittle authoritarianism by which the Muslim world is so beset – that offers the whole world its best hope for an effective bulwark against radical and violent Islamism.“ in: Nasr, V, Apr 2005, p. 26

nemůže se o něm ani mluvit navzdory nespravedlnosti, protože Bezpečnostní zákon²⁹ visí všem nad hlavami.“³⁰

2. MALAJSKÉ „DEMOKRATICKE“ USPOŘÁDÁNÍ

2.1 POLITICKÝ SYSTÉM MALAJSIE

Když se v srpnu roku 1957 přesunula moc z Londýna do Kuala Lumpur, nebylo pochybností o tom, že nově vzniklý stát převezme britský parlamentní systém. Raní vůdcové byli totiž vzděláni na západě a britský právní a politický řád si přisvojili. Země ještě před osamostatněním přijala za svůj cíl ustavení nezávislého demokratického státu, jehož lid si zvolí své zástupce prostřednictvím svobodných voleb. Tento konsenzus mnozí brali s rezervou, jelikož existovaly pochybnosti, zda volební soutěž tuto zemi, hluboce rasově a ekonomicky rozdělenou, nebude leda rozdírat. Malajsie byla tehdy vysoce negramotná a zasažena chudobou. Až výsledky prvních voleb v roce 1955 přesvědčily jak britské, tak malajské vůdce, že zde parlamentní systém může fungovat.

V prvních svobodných komunálních volbách v roce 1955 zvítězila koalice třech politických stran, jež reprezentovaly nejpočetnější rasy a jejichž lídři byli západně vzdělaní zástupci malajského i nemalajského původu. Etnická spolupráce byla tedy nastolena na úrovni politických špiček a Malajsie měla vyhlídky na slibnou budoucnost. Komunistický převrat, který v Malajsií vypukl v roce 1948, byl odsunut na malajsko - thajské hranice a od roku 1955 se země těší rostoucí ekonomice a politické stabilitě.

V roce 1957 se konaly první federální volby, jež přispěly k uchování zásadních znaků systému. Funkční model spočívá v porozumění elit, které zachovávají jak primární postavení Malajců, jež je dáno politickou dominancí UMNO ve vládnoucí

²⁹ *Malaysia's Internal Security Act (ISA)* je zákon pošlapávající základní lidská práva. Jde o preventivní právo na zatčení v případě podezření z ohrožení bezpečnosti země. Podle něj může policie zatknout osobu na dobu šedesáti dní bez odsouzení nebo dokonce bez zatykače. Dotyčnému může být odepřen obhájce. Po uplynutí šedesátidenní lhůty má ministr vnitra právo zatčení prodloužit až na dva roky, aniž by proběhl soud. in: Human Rights Watch, *Malaysia's Internal Security Act and Suppression of Political Dissent, A Human Rights Watch Backgrounder*; <http://www.hrw.org/backgrounder/asia/malaysia-bck-0513.htm>

³⁰ „*The governance of our public system lacks transparency, accountability and justice. ... you can't see evil because there is no transparency; you can't hear of evil because there is no accountability, and you can't speak of evil despite injustice because the ISA hangs over your head.*“ in: Malaysiakini.com, *Malaysia's hollow democracy*, Jun 3, 2005; <http://www.malaysiakini.com/print.php?id=36676>, dne 24.01.2007

koalici, tak nezcizitelné zájmy nemalajského obyvatelstva.³¹ Existují ovšem skutečnosti, které tuto koncepci naprosto zpochybňují. Politický systém pětadvaceti milionové multietnické³² malajské federace je vystavěn na demokratických principech. Malajsie je konstituční monarchií, federací třinácti států a tří spolkových teritorií³³, jejíž hlavou je král³⁴ volený každých pět let Radou sultánů.³⁵ Tato Rada se skládá z monarchů devíti tradičních malajských států a z guvernérů ostatních států, bývalých britských kolonií. Guvernéři se volby krále neúčastní.

Legislativu zajišťuje po britském vzoru dvoukomorový Parlament. Dolní komora se nazývá *Dewan Ra'ayat* a má v současnosti 222 členů³⁶, Horní komora, neboli *Dewan Negara*, se nyní skládá ze 70 senátorů³⁷. Poslancům uděluje lid mandát ve všeobecných volbách každých pět let, nebo v případě rozpuštění Dolní sněmovny. Skupina sedmdesáti senátorů zahrnuje po dvou reprezentantech z každého státu, volených státním shromážděním, ostatní jsou jmenováni králem na doporučení předsedy vlády a jsou to buď zástupci menšin, nebo osoby významné ve veřejném životě. Senátorský mandát trvá tři roky a nemůže být ohrožen rozpuštěním Sněmovny reprezentantů. Kandidáti do Parlamentu musí mít malajské státní občanství, pasivní volební právo do Dolní sněmovny je dvacet jedna let, do Senátu třicet.³⁸

V rámci daného systému se předpokládá, že druhá komora Parlamentu Malajsie, tedy Senát, bude zajišťovat kontinuitu a působit jako prvek zralé úvahy a diskuse a bude tak usměrňovat legislativní práci Dolní komory, která může být pod tlakem aktuálních okolností. Nicméně se ukazuje, že Senát v tomto ohledu není iniciativní a nevyužívá

³¹ Weiner, M., Özbudun, E. (eds.), *Competitive Elections in Developing Countries*, Duke University, New York 1987, p. 112-113

³² Pětadvacetimilionová multietnická malajská společnost je tvořena z 61% etnických Malajců (takzvaných *bumiputera*), 24% Čiňanů, 7% Indů a dalších etnických skupin. in: Central Intelligence Agency, *The World Factbook, Malaysia*;

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/my.html#People>

³³ Třináct států se skládá z devíti monarchií: [Johor](#), [Kedah](#), [Kelantan](#), [Negeri Sembilan](#), [Pahang](#), [Perak](#), [Perlis](#), [Selangor](#), [Terengganu](#) a čtyř republik: Sabah, Saravak, Malaka a [Pulau Pinang](#). Federální území jsou: Kuala Lumpur, Lubuan, Putrajaya, in: Central Intelligence Agency;

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/my.html#Govt>

³⁴ Tuanku Mizan Zainal Aidin, zvolen 12. 12. 2006 in: List of the Yang di-Pertuan Gong, Parlimen Malaysia website; <http://www.parlimen.gov.my/eng-pengenalan-agong.htm>

³⁵ *Conference of Rulers*

³⁶ General Information about House of Representatives, Parlimen Malaysia website;

<http://www.parlimen.gov.my/eng-dR-maklumatumum.htm>

³⁷ General Information about The Senate, Parlimen Malaysia website;

<http://www.parlimen.gov.my/eng-dN-maklumatumum.htm>

³⁸ Weiner, M., 1987, p. 115-116

dokonce ani svého práva legislativní tvorby v nefinančních oblastech. Je v podstatě redukován na jakési administrativní razítko pro potřeby Sněmovny reprezentantů.³⁹

Sněmovna reprezentantů funguje jako hlavní legislativní moc v zemi. Její zasedání jsou roční a schází se vždy na týden přibližně jednou do měsíce. Elementární funkcí této komory, stejně jako ve všech ostatních westminsterských parlamentních systémech, je schvalování návrhu zákona, jež postoupí do Senátu a v případě jeho schválení ku podpisu králi. Jednání o návrhu zákona sleduje britský příklad a probíhá ve třech čteních. V Malajsii ale trpí opozice nedostatkem prostoru v procesu přijímání zákonů, jak uvidíme níže. Legislativa pak není ničím jiným, než pouhým prostředkem exekutivy legitimizujícím vládní rozhodnutí. Sněmovna reprezentantů tedy slouží exekutivě k orazítkování jejích návrhů stejně tak, jako později Senát ve vztahu ke Sněmovně reprezentantů.⁴⁰

Exekutivní moc drží v rukou vláda. Od osamostatnění Malajsie ovládá politický život země vládní koalice *Národní Fronta* (Barisan Nasional, BN) (respektive její předchůdce *Alliance*), jíž dominuje malajská strana *Národní organizace spojených Malajců* (United Malays National Organisation, UMNO). *Alliance* (Perikatan) byla koalice založená za účelem osamostatnění Malajsie od britské koloniální nadvlády. Strana byla unikátním spojením Malajců, Číňanů a Indů ve víře splynutí lidu rozličného původu, náboženského vyznání a kultury v jednotný a silný národ.

Tato spolupráce rozličných stran se institucionalizovala zaregistrováním BN 1. července 1974. BN se skládá ze čtrnácti politických stran, z nichž nejvýznamnější je již zmíněná UMNO, dále pak *Malajská asociace Číňanů* (Malaysian Chinese Association, MCA), *Malajský indický kongres* (Malaysian Indian Congress, MIC) a *Gerakan Rakyat Malaysia* (Gerakan)^{41, 42} V zemi figuruje dalších šestadvacet politických stran, z nichž za nejvýznamnější opoziční strany jmenujme *Malajskou islámskou stranu* (Islamic Party Of Malaysia, PAS), *Stranu demokratické akce* (Democratic Action Party, DAP) a *Keadilan Rakyat* (National Justice Party, Keadilan).⁴³

³⁹ Heufers, R., *The Politics of Democracy in Malaysia*, ASIEN, Oct 2002, No. 85, p. 49; <http://www.asienkunde.de/articles/Malaysia2.pdf>

⁴⁰ Heufers, R., Oct 2002, p. 49-50

⁴¹ *Gerakan* je politická strana, která není etnicky založena. Jejím cílem je dosažení jednoty, sociálně spravedlivé, sekulární Malajsie. in: Party Gerakan Official Site; <http://www.gerakan.org.my/ag-ideology.htm>

⁴² Official BN 2008 Campaign Site; <http://bn2008.org.my/en/bn2008/default.htm>

⁴³ Election Commission of Malaysia; <http://www.spr.gov.my/index/political.htm> dne 19.04.2008

Přestože se Malajsie pyšní demokratickým institutem opozice, v naprosté většině literatury zabývající se politickým životem země, je její praktická existence zpochybňována. Rozumějme tomu tak, že kromě vládních tisků a prohlášení, která zdůrazňují funkční existenci opozice, prameny poukazují, že zvyklost opozice v Parlamentu je udržována jako pouhá formalita, která demonstrativně vytváří zdání demokracie. Ve skutečnosti koalice BN ovládá Parlament. Svou neustálou většinou určuje „pravidla hry“.⁴⁴ Již samotný fakt, že oficiálním jednacím jazykem Parlamentu je *Bahasa Malaysia*⁴⁵, staví opoziční politiky do nerovného postavení. Předseda Sněmovny reprezentantů ovšem může výjimečně povolit užití anglického jazyka.⁴⁶

Permanentní stížností opozice je, že nemá dostatek času na prozkoumání vládního návrhu zákona před zasedáním Sněmovny reprezentantů. Vyzdvihuje, že vláda připravuje zákony řadu měsíců, kdežto opozice má na jejich projednání v lepším případě pouhých několik dní, často je dokonce obdrží první nebo následující den shromáždění. Vládní argument, že mluvčí Sněmovny poskytuje opozičním členům během jednání možnost se k návrhu vyjádřit, neubírá na skutečnosti, že opozice nezná takové návrhy předem a tudíž nemá šanci o nich diskutovat.⁴⁷

Například v srpnu roku 1967 se opoziční poslanci obrátili dopisem na předsedu Dolní sněmovny a žádali, ať zajistí, aby byli nadáni náležitou úctou a záležitosti na programu zasedání jim byly předkládány s adekvátním předstihem. Vyzvali ho, aby jednal v zájmu zajištění spravedlnosti a vyhnutí se parlamentním praktikám na hranici zákona. Varovali, že „pokud nebude nic učiněno k nápravě této bouřlivé situace, budeme při nejlepším svědomí muset zvážit, zda nadále přispívat k zachování parlamentní fasády, jež kryje vládu, která nemá respekt k ničemu, natož k důstojnosti Sněmovny reprezentantů, či zdvořilosti a mravnosti v parlamentní praxi.“⁴⁸ Podobným voláním nebylo do současnosti vyslyšeno.

Opozice také protestuje proti nedostatku času na projednání svých návrhů ve Sněmovně. Z pětidenního zasedání je pro opozici vyhrazen pouhý jeden den. Navíc vláda protahuje svá projednání natolik, že opoziční návrh musí být odložen.

⁴⁴ Například Zakaria, H., A., *Government and politics of Malaysia*, Oxford University Press, Singapore 1987, p.5

⁴⁵ Oficiální název pro malajský jazyk.

⁴⁶ Zakaria, H., A., 1987, p. 50

⁴⁷ Zakaria, H., A., 1987, p. 46

⁴⁸ „If nothing is done to rectify this stormy state of affairs, we must, in all good conscience, consider whether we should allow ourselves to be party to the maintenance of a parliamentary farade to shelter a government which has shown no respect whatsoever for ether the dignity of the House, or fro the normal and accepted courtesies and decencies of parliamentary practice.“ in: Zakaria, H., A., 1987, p. 48

Čtyřměsíční průtah není výjimkou, a tak nejenže takový návrh ztratí na aktuálnosti, ale navíc se v očích veřejnosti vytváří zdání, že opozice nepracuje. Ve chvílích, kdy už měl opoziční návrh dostat svého projednání, vláda využívala své moci v podobě ústavní většiny a rozpustila zasedání.⁴⁹

Svou dvoutřetinovou většinou vláda na druhou stranu přijala opatření, kterým si vyhrazuje právo prodloužit zasedání v případě, že by některý její návrh měl zůstat neprojednán. Kromě toho také stanoví délku každého zasedání a zajistí, že ministr může posunout návrh do fáze před přijetím bez pozměňovacích návrhů nebo debaty. Opatření bylo přijato pod záminkou zajištění více času pro opoziční návrhy, zatímco ve skutečnosti tyto praktiky vládě umožňují přijmout velké množství zákonů během jednoho zasedání Sněmovny.

Vlnu stížností vyvolaly také změny v pořadí projednávaných záležitostí bez předchozího upozornění. Lim Kit Siang, poslanec za DAP, se v červenci roku 1971 nechal slyšet: „Jedná se o nečekaná zasažení opozice a maření rovné a důkladné debaty. Myslím, že je to nehodné vlády, která se chlubí racionalitou a demokratičností.“⁵⁰ Takové chování dle něj ukazuje na „naprosté pohrdání volenými zástupci.“⁵¹ Vláda má však dle svého vyjádření výsostné právo rozhodovat o tom, v jakém pořadí bude Sněmovna záležitosti projednávat.

Nebyl pro ni problém ani omezit možný počet otázek pokládaných během interpelací. Námitky, že se jedná o nedemokratické omezení a že každý by měl mít možnost položit tolik otázek, kolik si přeje, vláda kontroluje prohlášením, že velkému množství otázek se nelze plně věnovat, jejich menší množství může být důkladně zodpovězeno. Ve skutečnosti však tato změna nebyla příliš zásadní. Před jejím odhlasováním totiž v praxi množství položených otázek nebylo zodpovězeno. Interpelacím totiž dominuje opozice a tento čas efektivně využívá k pozvednutí sporných bodů. Ministerstvům tak „překáží“ v administraci svého úřadu. Vláda se brání slovy, že se jen snaží minimalizovat politikaření a být v pozici moci, která je schopna zachovat formu, ale přesto měnit obsah demokratického politického života v Malajsii

⁴⁹ Zakaria, H., A., 1987, p. 46

⁵⁰ „I think this is to catch the Opposition with surprises, and to frustrate full and thorough debate. I think this is more unworthy of a government which prides itself of being so reasonable and democratic.“ in: Zakaria, H., A., 1987, p. 48

⁵¹ „...„uter contempt for the elected representatives“ in: Zakaria, H., A., 1987, p. 48

ve svůj prospěch. Ve skutečnosti je však vztah mezi vládou a opozicí silně nevyrovnaný a systém je nastaven tak, že vláda kontroluje a mění předpisy ve svůj prospěch.⁵²

Politická kultura Malajsie je založena spíše na silné vládě, která je v zemi nutným předpokladem politické stability a národní jednoty, než na politické soutěživosti, která je v ohledu na potřeby federace irelevantní. S tím souvisí také otázka dvojí ministerské odpovědnosti. V Malajsii ale není ministr odpovědný ani tak parlamentu a svému resortu, jako vládě, přesněji řečeno její jednotlivé straně, která je součástí vládní koalice. Funguje tak na principu stranické solidarity a disciplíny.⁵³

Novou naději pokusu Malajsie následovat westminsterský styl parlamentní demokracie ovšem přinesly federální volby konané 8. března 2008. Od roku 1969 je to poprvé, co vládní koalice nezískala dvoutřetinovou většinu,⁵⁴ která ji dosud nechávala volné ruce v libovolném přetváření pravidel ve svůj prospěch. Pozorovatelé z organizace *Malajci za svobodné volby* (Malaysians for free Election, MAFREL) shledali, že podmínky pro volební souboj byly krajně nevyrovnané v neprospěch opozice, která ale přesto dosáhla největšího volebního úspěchu za celou dobu existence federace. Připravila vládní koalici o její ústavní většinu, ovládla pět ze třinácti států a v zastupitelstvu hlavního města Kuala Lumpur získala kromě jediného všechna křesla.⁵⁵ Slabiny nejen volebního, ale celého politického systému Malajsie však opět vypluly na povrch.

2.2 VOLEBNÍ SYSTÉM MALAJSIE

Malajská federace je zemí pravidelně pořádající volby. Tím lze ukončit výčet jejich liberální demokracii odpovídajících atributů. Z formálního hlediska země za dobu své nezávislé existence uspořádala již dvanáctero všeobecných a rovných federálních voleb. Federace přijala většinový volební systém „vítěz bere vše“ (FPTP, First Past the Post)⁵⁶, který je konsolidujícím se demokraciím doporučován. Zda - li je tento systém vhodný pro pluralitní malajskou společnost, není jednoznačné. Leitmotivem politického

⁵² Zakaria, H., A., 1987, p. 50-53

⁵³ Heufers, R., Oct 2002, p. 51-52

⁵⁴ ACE Project, The Electoral Knowledge Network; <http://aceproject.org/regions-en/ctro/MY/default>

⁵⁵ Asian Network for Free Elections (ANFREL), National Institute for Electoral Integrity, *A Brief Report on Malaysian 12th General Election 8th Mac 2008 by NIEI*;

http://www.anfel.org/country_mission%5CMalaysia%5C2008%5CA_Brief_Report_on_Election_final.pdf

⁵⁶ Election Commission of Malaysia; <http://www.spr.gov.my/index/process.htm>

života Malajsie je rasa. Velmi významné je navíc štěpení podle náboženství, štěpení město - venkov se do jisté míry kryje s prvním uvedeným, tedy podle rasové příslušnosti.

Extrémní většinové právo se stalo metodou manipulace volebním systémem. Systému FPTP nelze upřít jeho přínos pro rodící se demokracie. Pomáhá překlenout rozdílnosti mezi sociálními skupinami, poněvadž politické strany jsou nuceny vytvářet široké koalice. FPTP systém má rovněž zásadní nevýhodu, upírá menšinám spravedlivou reprezentaci a mnoho hlasů propadá. Není přizpůsobivý změnám ve veřejném mínění, vybízí k libovolné manipulaci s hranicemi volebních obvodů. Mezi poměrem hlasů získaných vítěznou koalici a parlamentních křesel jí obsazených existuje v Malajsií silný nepoměr, který je umocněn právě *gerrymanderingem*. Vládnoucí koalice manipuluje hranicemi volebních obvodů ve svůj prospěch. Což je také jedním z hlavních důvodů jejího nepřetržitého vítězení.⁵⁷

Klíčovou podmínkou svobodných a spravedlivých voleb je nezávislá volební komise, což není příklad té malajské. Základní funkcí volební komise je řízení voleb. To obnáší nejen administrativu s volbami spojenou, ale také roli dozorce nad plněním podmínek demokratických voleb. Pod její kompetence tak spadá příprava volebních listin i pravidelná revize hranic volebních obvodů. Důležitost spočívá, v souladu s podstatou moderní demokracie, právě ve výhradní moci volební komise do těchto věcí zasahovat dle vlastního uvážení. Malajský volební systém se však vydal cestou proti tomuto fundamentu.

Členové volební komise jsou určováni králem po konzultaci s Radou sultánů. V praxi má ovšem na toto jmenování zásadní vliv předseda vlády, tedy lídr vládnoucí strany. Komisaři jsou pak vybíráni ze státní služby, což vládnoucí straně zajišťuje jistou kontrolu. Tato praxe přímo odporuje ústavě, která říká, že určení jedinci se musí těšit veřejné důvěře, tedy důvěře všech demokratických stran a občanů všech komunit.⁵⁸

Manipulace volebními výsledky počíná již při vyhlášení voleb. V Malajsií se sice volby konají po rozpuštění parlamentu ve chvíli, kdy uplyne jeho pětiletý mandát. Předseda vlády má ovšem pravomoc požádat krále o jeho rozpuštění před uplynutím mandátu, a to dokonce bez vědomí svého kabinetu. Rozpuštění parlamentu následuje takzvaný nominační den, po němž propuká volební kampaň. Doba volební kampaně

⁵⁷ Heufers, R., Oct 2002, p. 44-46

⁵⁸ Central Elections Committee of keADILan, *Sham Democracy: A Report on Malaysian Elections*, Sep 2006, p. 6; http://www.malaysia-today.net/Sham_Democracy.pdf

byla postupně zkracována, od roku 1986 trvá sedm dní.⁵⁹ Oficiálním důvodem tohoto zkracování je kromě zúžení finančního rozpočtu zvýšení bezpečnosti a efektivity. Ve skutečnosti se však jedná o jeden ze způsobů potírání opozice.

Řízení celého procesu volební komisí je plně nesrovnalostí a kolísání. Komise neváhá například prodloužit dobu, kdy mají občané možnost odevzdávat své lístky, aniž by o tom dostatečně a s předstihem byla informována celá země. A tak se stává, že zatímco v jednom koutu federace se lidé ještě mohou teprve chystat k volebním urnám, v jiném už jsou odevzdané hlasy téměř sečteny.⁶⁰

Opozice komisi kritizuje pro její stranickost, jež se projevuje už při samotných nominacích kandidátů na hlasovací lístek. Existují případy, kdy byli někteří její kandidáti diskvalifikováni z důvodu jako chybně uvedené číslo průkazu totožnosti, překlep ve jméně nebo údajné opomenutí uvést volební obvod, za který dotyčný kandiduje.⁶¹

Opoziční kandidáti navíc nemají mnoho prostoru pro své plakáty a billboardy. Každý vztyčený billboard je důkladně prozkoumán místními autoritami a případně demontován. Vládní koalice má naopak právo lepit své plakáty beztretně na jakémkoliv místě. O rozdílnosti finančních zdrojů na volební kampaň ani nemluvě.

Nekalou praktikou malajskému politickému systému vlastní je korupce. „Politika peněz“ je přebujelou praktikou obzvláště v období voleb a je tak pravidelně podkopávána jejich svoboda a spravedlivost. Voličům je často vedle nejrůznějších volebních slibů veřejně a otevřeně nabízena přímá peněžní odměna, či jiná zvýhodnění za zvolení kandidáta do úřadu. Vládní BN čelí mnoha obviněním z korupce, tím ale proces postihu také končí.

Zásadním problémem voleb v Malajsii jsou takzvaní „neexistující“ či naopak „chybějící voliči“ na volebních listinách. V Malajsii tak volí lidé žijící na neexistujících adresách, anebo lidé na daných adresách nežijící. Je také možné zaregistrovat se ve více volebních obvodech naráz. V den voleb jsou pak voliči nekontrolovatelně převáženi z jednoho obvodu do druhého. Dále je naopak zavedena praxe přemístování registrovaných voličů do jiného volebního obvodu, a to bez jejich vědomí. Prokázány jsou též případy, kdy byl na volební listině zaregistrován zesnulý. Výsledky dokonce ukázaly, že několik let po své smrti dotyční volili. V roce 1999 byla odepřena možnost

⁵⁹ Central Elections Committee of keADILan, Sep 2006, p. 13

⁶⁰ Central Elections Committee of keADILan, Sep 2006, p. 14

⁶¹ Weiner, M., 1987, p. 123

volit téměř tři čtvrtě milionu mladých voličů, jednoznačných příznivců opozice. Svým vysvětlením, že nebyl čas na jejich zaregistrování, se tehdy volební komise naprosto zdiskreditovala. Za zmínku stojí fakt, že Malajsie vlastní velmi dobře fungující povinný národní registrační systém pro všechny občany starší dvanácti let.

A zatímco se zdá, že má volební komise potíže s aktualizací volebních listin, nerozpakuje se registrovat konkrétní voliče jednotlivých kandidátů v den voleb. Každý hlasovací lístek má totiž své sériové číslo, které je zaznamenáváno, čímž komise porušuje princip tajného hlasování.⁶² Podobné praktiky jsou možné od roku 1990, kdy byl přijat dodatek k zákonu o volbách, který nahrazuje centralizovaný systém sčítání hlasů jejich sčítáním v každém volebním obvodu zvlášť, přímo na hlasovacích stanicích. Vláda jeho přijetí odůvodnila snahou o minimalizaci nežádoucích zásahů do volebních uren, jež umožňoval jejich transport do místa počítání odevzdaných lístků, zatímco skutečným přínosem tohoto opatření bude snadné vládní mapování pro - opozičních oblastí.

Ve chvíli jejich odhalení čeká na příznivce opozice problém v podobě odplaty za odevzdané hlasy. Dotyčnému volebnímu obvodu po volbách nastávají těžké časy, kdy může být vyjmut z rozvojových plánů země. K zastrašení opozičních voličů slouží černé listiny, které jsou zveřejňovány již v období předvolební kampaně a nesou jejich jména. Zasažení jsou tím především uveřejnění právníci, lékaři a stavební společnosti, jež se budou muset napříště obejít bez státních kontraktů a dodávek.⁶³

Velmi zarážející je naprostá nevyrovnanost mezi volebními obvody. Komise s nimi svévolně nakládá a tak není divu, že mezi obdrženy hlasy a obsazenými křesly v Dolní sněmovně je velký nepoměr. Tato diskrepance vychází ve prospěch venkovských volebních obvodů oproti městským.⁶⁴ Města jsou totiž v Malajsi v rukou především obchodujících Číňanů, zatímco rurální domorodí Malajci žijí na vesnicích.

Jak již bylo zmíněno, ani dvanácté federální volby neproběhly v Malajsi spravedlivě, demokraticky. MAFREL shrnula, že sice proběhly poměrně poklidně s výjimkou menších incidentů, jež ale významně do jejich průběhu nezasáhly, zpozorovala ale mnohačetné nesrovnalosti, především na listinách registrovaných voličů.

⁶² Central Elections Committee of keADILan, Sep 2006, p. 9-11

⁶³ Heufers, R., Oct 2002, p. 48-49

⁶⁴ Weiner, M., 1987, p. 133

Tak například celkem šestačtyřicetkrát se na nich objevilo jméno Ismaila Ibrahima, každého z nich narozeného v roce 1962, ale s odlišnými čísly identifikační karty. Byli zaregistrováni jako voliči v různých oblastech země. Existují voliči, kteří se k volbám nikdy neregistrovali a přesto našli svá jména na oněch listinách. Anebo tací, kteří se zaregistrovali, volili v určitém volebním obvodě, ale své jméno našli na seznamu voličů jiného volebního obvodu, aniž by je o přesunu kdokoliv informoval.

Ve volebním obvodě, kde se o křeslo ucházel ze současného premiéra Abdullaha Badawiho se podivných nesrovnalostí vyskytlo poněkud více. Kromě sto devatenáctileté občanky, která byla k volbě zaregistrována, přestože již dávno zemřela, se na listině zaregistrovaných voličů objevilo devět tisíc více jak stoletých. Mimo dva voliče, jež jsou osobami, které nikdy neexistovali, se podle čerstvých zpráv v jeho volebním obvodě nachází také rezidence obývané desítkami zaregistrovaných voličů.

Kandidátka za DAP Janice Lee objevila šestadvacet neznámých jedinců zaregistrovaných jako voliči na její domácí adrese. Na adresu svých rodičů obdržela osm dopisů z vyobrazením volebních detailů. Žena premiéra Badawiho hlasy rovnou kupovala - nabízela voličům obálky s hotovostí. Takto můžeme pokračovat dál a dál.

Co je ovšem skutečně zážející - pozorovatelé MAFREL zjistili, že vojáci a policisté jsou nuceni volit prostřednictvím svých poštovních hlasovacích lístků takovým způsobem, že k nim bylo nutné do obálky přiložit také identifikační formulář.⁶⁵ Nestrannost (nejen) policie a armádních úředníků malajské demokracii mnoho neříká.

2.3 (NE)SVOBODNÁ MÉDIA

K dalším znevýhodňováním opozice dochází skrze přímou kontrolu médií, což znamená prostřednictvím vlastnictví tiskovin a rozhlasových a televizních stanic společnostmi napojenými na Národní Frontu. Jedná se o jeden ze způsobů, jak přispět k udržení dominance vládní koalice. Žurnalisté zakoušejí stejný nátlak represivních zákonů, jako ostatní veřejně činné osoby.

Národní anglicky psané noviny *New Straits Times* a ostatní národní tisk v malajském jazyce je kontrolován členy UMNO. Velmi rozšířený plátek *Star* (taktéž v anglickém jazyce) je vlastnictvím MCA. Všechna periodika musí každoročně obnovovat svou publikační licenci vydávanou ministerstvem vnitra, což jim bezpochyby

⁶⁵ ANFREL, p. 5-6

zabraňuje se kriticky vyjadřovat na adresu vlády. Povolení obdrží pouze ty listy, které ministr vnitra neshledá jako škodlivě ovlivňující veřejný pořádek. Tímto způsobem jsou vydavatelé tiskovin nuceni provádět sami sobě cenzuru. Pokud chtějí napříště obdržet povolení pro svou živnost, nezbude na jejich stranách mnoho prostoru pro opoziční materiály.⁶⁶ Kritické komentáře a politické analýzy úplně chybí. Pokud se jim nějaké stránky věnují, tak jen proto, aby byla opozice ukazována ve špatném světle. Ve vládou kontrolovaném tisku kolují padělané fotografie a příběhy o obviněních z korupce či sodomie. Úprava Publikačního zákona z roku 1988 vylučuje možnost odvolání se proti rozhodnutí ministra vnitra u soudu.⁶⁷

Všechny soukromé televizní stanice byly postupně pohlceny jistou *Media Prima*, jež je majetkem společnosti úzce napojené na UMNO. V předvolebním období je vládní koalici pravidelně přidělováno nepoměrně více (především hlavního) vysílacího času než opozici. To samé platí v případě pokrytí tiskovin volební kampaní. Tento fakt je palčivý především v dobách, kdy platí zákaz veřejných shromáždění. Tak jako například v roce 1974, kdy tento zákaz vydal ministr vnitra pod záminkou hrozby z údajně naplánovaných oslav výročí komunistického ozbrojeného boje, aniž by vyslyšel žádostem opozičních kandidátů o odložení voleb na dobu po datu zmíněného výročí.⁶⁸

Tato dvě omezení jsou zkázou pro malé politické strany. Nemožnost veřejných shromáždění pro ně znamená během kampaně mobilizovat všechny své členy a prostředky, aby mohly organizovat diskuse. Což znamená najmout prostory, elektronické vybavení, zajistit dopravu a tak dále. Bylo propočítáno, že náklady na kampaň bez možnosti veřejných shromáždění vzrostou na šestnásobek. Vládní koalice takové prostředky k dispozici má, menší strany nikoliv. I kdyby byly schopny náklady pokrýt, jejich apel na veřejnost nemůže dosáhnout takové efektivity, jako při veřejných shromáždění.⁶⁹

Nehledě na to, kdo je vlastníkem naprosté většiny všech médií v Malajsii, samotný fakt koncentrace vlastnictví sdělovacích prostředků v jedněch rukách je nepřijatelný. „Vývoj médií ke konsolidaci je znepokojivý, jelikož redukuje rozmanitost

⁶⁶ Weiner, M., 1987, p. 123

⁶⁷ Heufers, R., Oct 2002, p. 58

⁶⁸ Weiner, M., 1987, p. 124

⁶⁹ Weiner, M., 1987, p. 124 - 125

zpráv.“... „Vlastnictví veškerých médií hrstkou ohromných společností je velmi nezdravé.“⁷⁰ Svoboda vyjadřování je v Malajsii prázdným pojmem.

Určitý alternativní prostor pro vyjádření opozice představuje internetový portál *Malaysiakini*, založený v roce 1999 skupinou novinářů bojujících za reformu malajské společnosti. Nehledě na to, že několik jeho serverů bylo zkonfiskováno na požadavek UMNO pod záminkou publikace pobuřujících a rozvratných materiálů, mají online média v Malajsii podstatný problém, a to nízké pokrytí internetovou sítí.

2.4 JUSTICE V OHROŽENÍ

Jedním z podstatných znaků liberální demokracie je nezávislé soudnictví, které funguje jako protiváha exekutivy a legislativy a je ochráncem základních lidských práv a svobod. Soudnictví v Malajsii je zpravidla nezávislé. Ovšem s výjimkou případů, které se týkají zájmů politických či ekonomických elit státu. Fungují zde úzké osobní vztahy.

V Malajsii vedle sebe existují paralelně dva soudní systémy. Tzv. *šariátské* soudy, pod které spadá islámské náboženské právo a které tedy fungují pro potřeby pouze muslimů, a systém všeobecných soudů, který se skládá z vyšších a podřízených soudů.⁷¹ Pod vyšší soudy je zahrnut *Federální soud* (Federal Court), *Odvolací soud* (Court of Appeal) a *Nejvyšší soud* (High Court), zatímco podřízené soudy tvoří zasedací soudy (Sessions Courts) a smírčí soudy (Magistrates Courts).

Soudci nižších soudů jsou státními úředníky a podléhají ministru spravedlnosti. Není sice žádným zákonem dáno, že by byl jejich oficiální hlavou, čímž má být zajištěna nezávislost, ve skutečnosti ale jeho kontrole podléhají, což může v praxi znamenat, že rozhodnutí soudu hraničí s politickou vůlí většiny.

Soudci vyšších soudů nejsou státními úředníky. Jsou jmenováni králem na radu předsedy vlády, který svou volbu nejprve konzultuje s předsedou Nejvyššího soudu.

⁷⁰ „Media consolidation is a worrying development as it reduces the diversity of news.“... „It’s very unhealthy if the media is owned by ust a few giant companies.“ nechal se slyšet spisovatel a aktivista Anil Netto. in: Central Elections Committee of keADILan, Sep 2006, p. 20

⁷¹ Vedle toho v Malajsii existuje ještě separátní systém vojenských soudů. in: U. S. Departement of State, Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, *Malaysia. Country Reports on Human Rights Practices – 2001*, 4 Mac 2002, p. 7; <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2001/eap/8342.htm>

Slouží do šedesátého šestého roku věku.⁷² Nejsou ovšem neodvolatelní. Dle čl. 125 Ústavy lze soudce odvolat, a to králem na základě návrhu předsedy vlády nebo předsedy Nejvyššího soudu po konzultaci s předsedou vlády. Právě předseda Nejvyššího soudu Tun Dato považuje tento článek za posilující nezávislost.⁷³ Vzhledem k jeho vágní formulaci, pro malajskou ústavu tak typickou, lze pochybovat a domnívat se, že může sloužit jako pomůcka vládním klikám, kterým se hodí měnit poměr sil soudcovského senátu. Soudce totiž může být odvolán nejen pro porušení etiky a nezpůsobilost, ale i slabost těla či ducha a z jiných příčin, které by bránily řádnému výkonu úřadu.⁷⁴

Malajské soudnictví bylo do roku 1988 považováno za nezávislou instituci a nebylo pochyb o jeho integritě. Změna nastala spolu s odstraněním předsedy Nejvyššího soudu Tun Haji Mohamed Salleh Abas za údajné chování v rozporu s právem. Ve stejný čas vláda využívala své dvoutřetinové většiny k přijímání ústavních dodatků, kterými pozměňovala článek týkající se právě soudů. Tun Salleh Abas poukázal na to, že dodatky představují zásah do doktríny o separaci moci, především do nezávislosti soudnictví. Předseda tehdejší vlády Dr. Mahathir reagoval veřejnými útoky proti osobě předsedy Nejvyššího soudu a vznesl obvinění z politického zasahování soudu, z útoků na vládu a zneužívání Abasova úřadu. Tun Salleh Abas byl na to spolu s dalšími dvěma soudci Nejvyššího soudu zbaven úřadu. Je zajímavé, že se zrovna v tuto dobu ztratila řada soudních spisů týkajících se obvinění UMNO a předsedy vlády Dr. Mahathira z nekalých volebních praktik a v posledku i legitimacy existence této politické strany.⁷⁵

Výzvu malajskému soudnictví v 21. století představuje požadavek vytvoření komise pro volbu nezávislých soudců vyšší instance. „Tato idea je jistě chvályhodná, ale existence komise pro volbu soudců nemusí nutně zaručit nezávislost soudů,“⁷⁶ míní předseda Dato a vyjadřuje obavy, že právě opak může být pravdou, že členové komise mohou vybírat kandidáty ve svůj budoucí prospěch. Komise má být navíc složena ze státních úředníků a právníků, což podle něj zásadním způsobem podkopává základní koncept nezávislosti takového jmenování.⁷⁷

⁷² Dato, T., *Judicial Independence, Accountability, Integrity and Competence – some Aspects of the Malaysian Position*; (Řeč Hon. Tun Dato' Sri Ahmad Fairuz bin Dato' Sheikh Abdul Halim, předsedy Nejvyššího soudu Malajsie, předneseno na Mezinárodní konferenci o soudních reformách konané v Shangri-la Hotel, Makati City, Philippines, ve dnech 28.-30. 11. 2005), p. 1
[http://jrn21.supremecourt.gov.ph/forum_icsjr/ICSJR_Malaysia%20\(D.%20Halim\).pdf](http://jrn21.supremecourt.gov.ph/forum_icsjr/ICSJR_Malaysia%20(D.%20Halim).pdf)

⁷³ Dato, T., Philippines 2005, p. 3

⁷⁴ Dato, T., Philippines 2005, p. 3

⁷⁵ Heufers, R., Oct 2002, p. 52-53

⁷⁶ „While that idea may be laudable a commission to appoint judges does not necessarily guarantee judicial independence.“ in: Dato, T., Philippines 2005, p. 2

⁷⁷ Dato, T., Philippines 2005, p. 2

Předseda Nejvyššího soudu v této souvislosti také zmiňuje, že se objevuje argument ve prospěch současného procesu výběru soudců. To, že o jmenování rozhoduje přední zástupce politické většiny je prý správné, protože soudci jsou tak jmenováni v souladu a přáním většiny voličů.⁷⁸ Čemuž jak už víme můžeme rozumět jako v souladu s politikou vládní koalice, v lepším případě jako s přáním domorodého malajského obyvatelstva.

Práci soudů navíc podkopává již zmíněný *Vnitřní bezpečnostní zákon* (Internal Security Act, ISA). ISA byl přijat roku 1960, Tento drakonický zákon má své kořeny v dobách britského kolonialismu. Bylo již nastíněno, že umožňuje policii zatknout osobu na šedesát dní bez rozsudku na základě byť podezření z úmyslu svým chováním poškodit bezpečnost Malajsie. Ministr vnitra má právo lhůtu zatčení bez odsouzení prodloužit na dva roky.⁷⁹

Tento akt slouží vládní koalici k potírání opozičních politiků. Asi nejznámějším případem je zatčení Anwara Ibrahima, bývalého (tehdy) vicepremiéra. Během předvolební kampaně v roce 1998 byl násilně zatčen při masovém shromáždění, kdy volal po politických reformách. Byl obviněn z korupce a zneužívání moci. Nejspíše svému konfliktu s premiérem Mahathirem vděčí za medializaci obvinění z údajného sexuálního zneužívání. Byl zadržován mnoho měsíců bez soudního příkazu, což se dělo po záštitou ISA. Existuje podezření o vládním pokusu Ibrahima otrávit, v jeho krvi bylo nalezeno velké množství arsenu.⁸⁰ Nakonec byl odsouzen k celkem patnácti letům vězení a následujícím pěti letům zákazu výkonu veřejného úřadu. Tato kauza je důkazem eroze nezávislosti malajského soudnictví a silného vlivu exekutivy na něj.⁸¹

Za mnoho dalších případů jmenujme ještě Gobalakrishnana Nagapana, lídra opoziční strany Keadillan, který byl týdny držen bez přístupu k rodině či právníkům v zajetí, kde byl podrobován výslechům. „Policie se mě snažila přinutit k přiznání sexuálního poměru s nějakou ženou,“⁸² vypovídá a dodává, že výslechy neměly

⁷⁸ Dato, T, Philippines 2005, p. 2

⁷⁹ Igram, S., *Malaysia's fearsome security law*, BBC News, Jul 4, 2001;

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/world/asia-pacific/1420739.stm>

⁸⁰ Funston, J., Malaysia's Tenth Elections: Status Quo, Reformasi or Islamization?, Contemporary Southeast Asia, Apr 2000, Vol. 22, No. 1, p. 23-25;

<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=18&did=54143064&SrchMode=1&sid=3&Fmt=6&VInst=PRO D&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1169759481&clientId=45145>

⁸¹ Heufers, R., Oct 2002, p. 53

⁸² „They (the police) tried to force me to confess to having had sexual relationships with other women.“ in: Igram, S., Jul 4, 2001

absolutně nic společného se zločinem, který měl spáchat. Zjevným zájmem vyšetřovatelů bylo poštvat ho proti jeho politickým spojencům.

Na základě zvýšení povědomí o takových procesem byla v roce 2000 do Malajsie vypravěna mise, která měla za úkol prověřit zákonnou garanci nezávislosti malajského soudnictví. Jednalo se o tým soudců vrchních soudů ze Skotska, Zimbabwe a Indie, který tyto garance dané zákonem zkoumal v praxi a hodnotil například schopnost právníků vykonávat svůj úřad svobodně, a hledali překážku, již je ohrožena nezávislost soudnictví. Nálezy mise byly publikovány v reportu s názvem *Justice v ohrožení: Malajsie 2000* (Justice in Jeopardy: Malaysia 2000). Posudek vyjadřuje znepokojení nad vztahem justice a exekutivy a poukazuje na legislativní milníky, které přispěly ke zhoršení této situace.⁸³

Poukazuje sice na to, že ne všechny soudní případy jsou znehodnocovány zasahováním exekutivy. Nicméně znepokojení pramení ze sice nepočetných, za to velmi důležitých kauz, které se dotýkají vládních zájmů. Mise také usuzuje, že exekutivní intervence neprobíhají formou přímého nátlaku, ale vlivem nepotismu a blízkých osobních vztahů, které takové praktiky zahalují.⁸⁴

Další zvláštností malajského soudnictví je, jak již bylo naznačeno, že zde platí současně dva právní systémy. Na základě Ústavy zaručující náboženskou svobodu, která platí od vzniku nezávislé federace v roce 1957, rozhodují světské soudci řádných soudů. Podle islámského práva se na druhou stranu řídí *šariatští* soudci.⁸⁵ V souvislosti s mnoha pochybnými soudními rozhodnutími existují obavy, zda malajský duální právní systém dokáže adekvátním způsobem chránit práva nemuslimů. Zejména v případech, kdy se jeden z partnerů nebo kdokoli z rodiny obrátí k islámu totiž nebývá přihlíženo k občanskému zákoníku a nejen náboženské, ale i osobní a rodinné záležitosti muslimů spadají do jurisdikce zákonů vycházejících z *šariy*. Konkrétně například v oblasti opatrovnictví dětí nebo pohřbívání zesnulých. Může se pak stát, že čínské rodině je dovoleno pro svého nebožtíka vypravít jedině muslimský pohřeb.⁸⁶

Jedním z nejvíce medializovaných je případ Lin Joy, muslimky, která v roce 1990 konvertovala ke křesťanství a stále ještě bojuje za oficiální uznání své nové

⁸³ The International Bar Association, *Justice in Jeopardy: Malaysia 2000*; http://www.odpp.nsw.gov.au/speeches/Justice%20in%20Jeopardy_.htm

⁸⁴ Heufers, R., Oct 2002, p. 54-55

⁸⁵ Christian Solidarity International, Křesťanka proti právu šaria; http://www.csi-cr.cz/malajsie_krestanka.php?sId=01156332580#, dne 01.05.2008

⁸⁶ Copyright 2008 Compass Direct News, www.prayer.cz, *Soudní rozhodnutí ohrožují práva nemuslimů*; http://www.prayer.cz/malajsie/malajsie_0025.php, dne 01.05.2008

příslušnosti. Přestože federální Ústava zaručuje svobodu náboženského vyznání všem občanům, konkrétně čl. 11 poskytuje každému občanovi dokonce přímo právo na změnu náboženské příslušnosti, nižší občanský soud prohlásil, že o jejím obrácení musí rozhodnout soud *šaría*. Jeho závěr zní, že žadatelka je osobou malajské národnosti, má tedy následovat islám až do své smrti. Kruh zvaný dualita malajského soudnictví se tak uzavírá.⁸⁷

Někteří soudci odmítají poskytovat pomoc nemuslimům, což je způsobeno jejich výkladem čl. 121 Ústavy, který stanoví, že v záležitostech, které spadají do jurisdikce soudů *šaría*, vrchní a nižší soudy nemají žádnou pravomoc. Kompetence dvou paralelních soudních systémů se ale v praxi prolínají. Nemuslimové jsou v Malajsii často neprávem podřizováni islámským právním ustanovením.⁸⁸ Problémy menšin ve federaci tím ale nekončí, ba naopak. Tématu se věnuje následující kapitola.

3. „SPRAVEDLIVÁ“ MULTIRASOVÁ POLITIKA

3.1 ÚSTAVNÍ ŘÁD FEDERACE Z HLEDISKA MENŠIN - ZMATKY V ÚSTAVĚ?

Populace Malajsie je rozdělena mezi etnické Malajce a čínské přistěhovalce. Čínská imigrace má své počátky v první polovině 19. století. Tehdy začali Britové tento region kolonizovat. Cílem Číňanů byl především Singapore, který se vlivem přílivu nových obyvatel přeměnil z malé vesnice na město, až se roku 1960 odloučil od Malajsie a vytvořil vlastní stát. Do té doby představovali Číňané v Malajsii dokonce většinu.⁸⁹ Dnes zaujímají zhruba čtyřicet procent populace. Ekonomicky a intelektuálně ale Malajci, kteří osidlují venkov a živí se jako zemědělci, za čínskou menšinou zaostávají, takže jejich převaha je velmi křehká.

Během koloniální éry Britové přivedli ještě jeden element populace, který je přes svou nepočetnost velmi přítomný. Jako horníci a plantážníci byli do země zavedeni Indové. Od chvíle, kdy Malajsie dosáhla své nezávislosti, je v zemi zavedena politika upřednostňování malajských domorodců a hledání cesty koexistence s Číňany a jejich začleňování do společnosti. Nicméně můžeme pozorovat přílišnou odlišnost. Malajská

⁸⁷ Copyright 2008 Compass Direct News, www.prayer.cz, *Soud odpověděl, ne' na žádost o změnu náboženské příslušnosti*; http://www.prayer.cz/malajsie/malajsie_0008.php, dne 01.05.2008

⁸⁸ Copyright 2008 Compass Direct News, www.prayer.cz, *Zpochybnění pravomoci soudu šaría v rozvodovém řízení*; http://www.prayer.cz/malajsie/malajsie_0015.php, dne 01.05.2008

⁸⁹ Shih, A., Spring 2002, p. 116

identita je do velké míry založena na islámu. A tak hlavní výzvou nejen pro prvního premiéra v historii nezávislé federace Dr. Mahathira, ale i jeho následovníky, bylo, jakým způsobem propojit islámské instituce s vládou, ale přitom neustavit Malajsii jako islámský stát, čímž by vyplašili zásadní element ekonomického významu - čínské obyvatelstvo.⁹⁰ Posuďme nyní, jestli byl záměr naplněn.

Ústava malajské federace byla přijata v podobě přesně podle výše zmíněného předsevzetí, ovšem viděno optikou našich poměrů, přívlastek demokratická by si zasloužilo nosit uvozovky. Z hlediska naší problematiky nás bude zajímat především První hlava Ústavy a její třetí článek a Druhá hlava a její osmý, desátý a jedenáctý článek.

Dle zmíněného čl. 3 je islám oficiálním náboženstvím federace. Ostatní náboženství mohou ale být na území federace svobodně vyznávána. V zemi tak mohou svou víru praktikovat i buddhisté, taoisté, hinduisté, křesťané a další.⁹¹ Hlava 2 v čl. 11 pak sice říká, že každý občan má právo vyznávat své náboženství, veřejně se k němu hlásit a propagovat ho, zároveň ale uděluje federaci a jejím jednotlivým státům právo kontrolovat propagaci náboženské doktríny a víry mezi osobami vyznávajícími islám.⁹² Rozumějme tomu tedy tak, že stát se hodlá postarat o dostatečnou islámskou indoktrinaci a výklad víry, jež mu bude nakloněn, patrně především prostřednictvím muslimských škol. Přesto nesmíme Malajsii chápat jako stát islámský.

Všichni občané jsou si před zákonem rovni a mají právo na stejnou ochranu před zákonem, říká hl. 2 čl. 8 Ústavy jedním dechem spolu s proklamací, že kromě výjimek daných ústavou, je zakázána diskriminace na základě náboženského vyznání, rasy, původu, místa narození v oblasti nabytí majetku, vlastnictví, obchodu, podnikání, profese, povolání a pracovního poměru. Obezličkou zvýrazněnou kurzívou je nejspíše myšlen ihned následující bod čl. 8, který upřesňuje, že tento článek neruší a nezakazuje žádné nařízení omezující výkon povolání spojené s nějakým náboženským vyznáním nebo institucí vedenou skupinou vyznávající určité náboženství nebo osobami hlásícími se k určitému náboženství.⁹³ Jinými slovy, jako správná demokratická ústava i tato zaručuje rovnost občanů před zákonem a zakazuje diskriminaci ať už rasovou nebo

⁹⁰ Shih, A., interview s profesorem Markem Mancallem na téma: *The Roots and Societal Impact of Islam in Southeast Asia*, Stanford Journal of East Asian Affairs, Spring 2002, Vol. 3, p. 116;

<http://www.stanford.edu/group/sjeaa/journal2/geasia2.pdf>

⁹¹ Central Intelligence Agency;

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/my.html#People>

⁹² *Constitution of Malaysia*, p. 7; http://www.malaysia-today.net/malaysia_constitution.pdf

⁹³ *Constitution of Malaysia*, p. 5; http://www.malaysia-today.net/malaysia_constitution.pdf

náboženskou, ale zároveň velmi vágně určuje právo zavádět nejrůznější opatření, jejichž dopadem bude ve výsledku diskriminace zaměřená proti představitelům některé menšiny.

Stejně tak můžeme chápat další bod čl. 8 jako povolení k nadřazování zájmů domorodých obyvatel nad zájmy ostatních občanů, jejich upřednostňování jak sociálně, tak profesně. Říká totiž, že tento článek také neruší a nezakazuje žádné nařízení na ochranu blahobytu a rozvoj domorodého obyvatelstva Malajského poloostrova, včetně nařízení o vyhrazení území nebo přiměřeném poměru pozic ve veřejném sektoru.

V srpnu roku 2001 Parlament přijal ústavní dodatek, který zakazuje diskriminaci také na základě pohlaví. Nicméně ženy jsou oproti mužům nadále v nevýhodě. Problém tkví v tom, že do postavení žen ve společnosti se přenesly kulturní a náboženské tradice majoritní etnické skupiny obyvatelstva. Malajské ženy mají nižší příjem a následně i vládní příspěvky v důchodovém věku. Osoba ženského pohlaví obtížněji získává malajské státní občanství. Co se týče jejich profesního zastoupení, poměry mezi pohlavími jsou čím dál tím méně disproportní, vyjma vedoucích pozic, kde je tento nepoměr stále ještě velmi významný. Občanky Malajsie zakoušejí právní příkoří stanou - li se obětí domácího násilí. A to především ženy muslimky. Právo *šaría* manželkám zakazuje být neposlušné právoplatných nařízení svého muže. O znásilnění manželem žádný muslimský soud ještě nikdy nerozhodl jako o trestném činu.⁹⁴

Hl. 2 čl. 10 Ústavy hovoří o tom, že každý občan má právo se svobodně vyjadřovat a *pokojně* a beze zbraní se shromažďovat, zakládat sdružení.⁹⁵ Zaklínací formulka *pokojně* je zde kamenem úrazu. Stačí prohlásit, že tato podmínka byla porušena a shromáždění je možno rozehnat. Jak a kdo určuje hranice takové pokojnosti už v Ústavě nenajdeme. Článek dále stanoví, že Parlament může uložit zákon, kterým dříve zmíněná práva omezí, považuje - li to za nezbytné v zájmu zachování přátelských vztahů s ostatními zeměmi, zachování pořádku a morálky. Dále může Parlament uložit omezení na ochranu svých výsad nebo učinit opatření proti pohrdání soudem, urážce na cti či podněcování ke zločinu.⁹⁶ Tyto prostředky nejsou jedinými nástroji, jimiž lze potírat nežádoucí projevy ve společnosti. Jak již víme z podkapitoly o malajských médiích, Parlament také není jedinou institucí, která má takové nástroje k dispozici.

⁹⁴ U. S. Department of State, 4 Mac 2002, p. 20-22

⁹⁵ *Constitution of Malaysia*, p. 6; http://www.malaysia-today.net/malaysia_constitution.pdf

⁹⁶ *Constitution of Malaysia*, p. 6-7; http://www.malaysia-today.net/malaysia_constitution.pdf

3.2 POLITIKA POZITIVNÍ DISKRIMINACE

Jedním z prostředků, jakým bylo vypěstováno primární postavení domorodých Malajců, takzvaných *bumiputera*⁹⁷, bylo uzákonění *Nové hospodářské politiky* (New Economic Policy, NEP). NEP byla vyhlášena v roce 1970 v reakci na nepokoje vzniklé po federálních volbách v roce 1969. Ekonomický vzestup, který země zažívala po celá šedesátá léta, výrazně otevřel nůžky sociální nerovnosti. Distribuce příjmů způsobila, že bohatí bohatli a chudí byli čím dál tím chudší bez rozdílu rasového původu. Přesto byla tato špatná socioekonomická situace interpretována především z etnického hlediska.⁹⁸ Mnoho etnických Malajců věřilo, že za jejich ekonomickou nevyspělost je zodpovědná čínská hegemonie v ekonomice. Ostatní národnosti byly naopak přesvědčeny, že za jejich diskriminaci je zodpovězená vládní koalice Alliance vedená malajskou UMNO. Zatímco ovoce rychlého ekonomického růstu šedesátých let sklízeli jak čínští kapitalisté, tak malajská administrativní a politická elita.⁹⁹

Federální volby v roce 1969 znamenaly velký neúspěch pro vládní koalici, která byla následkem napětí a frustrace ve společnosti. Polovina Malajců a většina nemalajských obyvatel volila proti Allianci. Po vyhlášení volebních výsledků vypukly nepokoje, které na jedné straně podněcovali triumfující příznivci opozice svým útočným chováním a z druhé strany mobilizovaná ozbrojená mládež podporující úřadující vládu. Následkem nepokojů byl vnitřní převrat ve vládní koalici, dosavadního premiéra Tunku Abdula Rahmana sesadil jeho vicepremiér Abdul Razak. UMNO upevnila svou pozici kooptací některých etnicky založených opozičních stran (tehdy vznikla nynější BN), čímž byl učiněn první krok ke konsolidaci poměrů v tak pluralitní společnosti.¹⁰⁰

Dalším krokem bylo právě vyhlášení NEP za účelem vymýcení chudoby a restrukturalizace společnosti tak, aby byla minimalizována spojitost mezi rasovým původem a ekonomickým postavením. Stručně řečeno cílem NEP je vytvoření

⁹⁷ Abychom byli důslední, je třeba poznamenat, že pod označením *bumiputera* je zahrnuto taktéž domorodé obyvatelstvo ostrovních států Sabah a Sarawak, které zahrnuje mnoho rozličných etnických komunit a kde je demografická kompozice o mnoho složitější než v pevninské Malajsi. Kromě domorodých Malajců jsou *bumiputera* také domorodé kmeny *Orang Asli* žijící na Malajském poloostrově. Z hlediska Malajsie jako celku se ale v pramenech o *bumiputera* hovoří jako o Malajcích a *non-bumiputera* jsou z tohoto celostního pohledu označovány Číňané a Indové. in: Teik, K., B., *Ethnic Structure, Inequality and Governance in the Public Sector. Malaysian Experience*, United Nations Research Institute for Social Development, Programme Paper No. 20, Dec 2005, P. 3-5

⁹⁸ Jomo, K., S., *The New Economic Policy and Interethnic Relations in Malaysia*, United Nations Research Institute for Social Development, Identities, Conflict and Cohesion Programme Paper No 7, Geneva Sep 2004, p. 1

⁹⁹ Jomo, K., S., Sep 2004, p. 2

¹⁰⁰ Jomo, K., S., Sep 2004, p. 2

jednotného národa a to především prostřednictvím vzniku silné, pluralitní, interaktivní střední třídy, která bude aktérem napříč ekonomickým, politickým, sociálním, kulturním a náboženským prostorem.¹⁰¹ Není ale příliš překvapivé, že NEP je především úsilím o takovou restrukturalizaci, která zredukuje ekonomický nepoměr mezi *bumiputera* a (především) Číňany. Je proto ztotožňována s pozitivní diskriminací ve prospěch většinových domorodých Malajců.¹⁰² „Jediná věc, kterou je potřeba udělat, je připustit, že abychom mohli poskytnout etnickým Malajcům jejich místo na slunci, je potřeba upírat ne - Malajcům. Někteří ne - Malajci musí být obětováni za účelem povznesení Malajců,“ zní slova hlavního ideologa NEP Mahathira Mohameda.¹⁰³

Výsledkem státních intervencí byl významný nárůst majetku a blahobytu etnických Malajců, jejich zapojení do obchodu, podpora ve vzdělávání a pracovních příležitostech ve veřejném sektoru, stejně tak jako přiměřené zastoupení mezi odborníky a manažery. Tato opatření ale také prohloubila rozladění těch, kdo se cítili novou politikou handicapováni. Tudíž zatímco účinky NEP na upevnění národní jednoty jsou pochybné, alespoň se zmírnila zášť *bumiputera* vůči dominanci nedomorodých obyvatel v obchodní sféře a jiných veřejných sektorech.¹⁰⁴

Snahy o snížení chudoby, přestože byly od počátku nahlíženy jako pro - malajské, jelikož byly orientovány na zlepšení postavení rurálních Malajců, nebyly kontroverzní narozdíl od plánu restrukturalizace společnosti a snížení jejich etnických disparit. NEP totiž v praxi znamenala zvýšení podílu domorodců na akciovém kapitálu a zvýšení počtu etnicky malajských byznysmenů a odborníků za pomoci státních intervencí na úkor nedomorodých obyvatel. Ve skutečnosti reprezentace *bumiputera* ve veřejném sektoru přesahuje jejich skutečný demografický podíl ve společnosti.¹⁰⁵ Svého úspěchu dosáhly státní intervence také v oblasti snížení podílu *bumiputera* v zemědělském sektoru. Nepoměrný podíl zatím zaujímají v lukrativních oblastech jako je architektura a medicína. Vytyčených třiceti procent ale bylo úspěšně dosaženo,

¹⁰¹ Hefner, R., W.(ed.), *Multiculturalism. Pluralism and Citizenship in Malaysia, Singapore, and Indonesia*, University of Hawai'i Press, Honolulu 2001, p. 61

¹⁰² Jomo, K., S., Sep 2004, p. 1

¹⁰³ „The only thing to do is to adjut that in giving the malaze their place in the sun, there must be denial for some non – Malays. Some non – Malaze will have to be sacrificed in order to bring the Malays up.“ in: Teik, K., B., *Managing Ethnic Relations in Post – Crisis Malaysia and Indonesia. Lessons from the New Economic Policy?*, United Nations Research Institute for Social Development, Identities, Conflict and Cohesion Programme Paper No 6, Geneva Aug 2004

¹⁰⁴ Jomo, K., S., Sep 2004, p. 1, 9

¹⁰⁵ Jomo, K., S., Sep 2004, p. 9, 14, 18

částečně díky emigraci především čínských odborníků nespokojených s diskriminační politickou linií.¹⁰⁶

Tato politika ovšem vede nejen k pasivitě a mizivému úsilí po akademickém či podnikatelském úspěchu malajské komunity, ale také k ohrožení efektivity a tlumení soutěživosti, což pokrývá nejen obchod země. Případ, který mluví za mnoho, se odehrává na univerzitách. NEP svou pozitivní diskriminaci zaměřila i na oblast přijímání do vysokého školství, udělování stipendií, předurčování pro studium konkrétních oborů a najímání akademického personálu. To se děje prostřednictvím kvót, které byly uvaleny v poměru 55:45 ve prospěch domorodých malajských obyvatel, čímž je urychlen a usnadněn jejich přístup do vysokého školství.¹⁰⁷

Kvóty ovšem zároveň uzavřely přístup do veřejného sektoru mnoha kvalifikovaným studentům nemalajského původu. Dopad etnické diskriminace ve prospěch především Malajců byl záhy rozpoznatelný na všech stupních vysokého školství. Role vzdělávání, speciálně univerzitního, byla zpolitizována. Ministerstvo školství dokonce zřídilo zvláštní jednotku pro selekci studentů přijímaných na univerzity. Poměr zapsaných domorodých studentů ve výsledku předepsané kvóty překročil. Na prvním stupni vysokoškolského studia dosáhl dvou třetin, na vyšším stupni univerzitního programu ještě mnohem více.¹⁰⁸

Kromě ohrožení neefektivitou a vzniklou pasivitou *bumiputera*, je dalším negativním dopadem politiky pozitivní diskriminace fakt, že jsou diskreditováni ti úspěšní malajští domorodci, kteří jsou v důsledku NEP snižováni na pouhé příjemce výhod politických praktik. Vrcholným negativem je ovšem plýtvání intelektem nepůvodních obyvatel v podobě neobsazených univerzitních míst. Malajská nečinnost a pohodlnost dospěla postupem času do takových rozměrů, až se v roce 2001 stalo, že ani nebyla naplněna pětadesátiprocentní kvóta pro nově nastupující studenty univerzit. Co je ale horší, došlo k případu, že sedm tisíc neobsazených míst vyhrazených pro etnické Malajce a jiné *bumiputera*, nebyla poskytnuta žadatelům ostatních etnických skupin, ale univerzity je raději ponechaly nevyužity.¹⁰⁹

Vzrůstající nespokojenost s přístupem domorodých obyvatel k politice NEP přivedlo mnohé malajské učence a politiky k myšlence koncentrovat se na islamizaci společnosti a znovunastolení čistého původního islámu a znovu tak utvrdit muslimskou

¹⁰⁶ Teik, K., B., Dec 2005, p. 22

¹⁰⁷ Teik, K., B., Dec 2005, p. 19

¹⁰⁸ Například v roce 1990 až 94,2 %, v roce 1995 83,4 %. in: Teik, K., B., Dec 2005, p. 19

¹⁰⁹ Heufers, R., Oct 2002, p. 42

identitu.¹¹⁰ Renesanci tak zažívá myšlenka počátku sedmdesátých let, jež byla součástí programu národní kulturní politiky, pokusu o zaházení etnických rozporů při zachování dominantního postavení Malajců. „Bylo proklamováno, že národní kultura musí být postavena na původní domorodé kultuře, do níž se mohou začlenit vhodné prvky jiných kultur a že islám je jejím významným komponentem. Islámská minulost je glorifikována a přínos jiných etnických kultur a náboženství ignorován. Islamizace společnosti vedla k začlenění islámského učení do školních osnov a na univerzity byl zaveden povinný kurz islámské civilizace.“¹¹¹ Dnes, na počátku 21. století, je nebezpečí radikalizace Malajsie v podobě pokusů o přeměnu v islámský stát řízený podle *šariy* opět aktuální.

Islám se v Malajsií stal tématem ztotožňovaným s jednotou země a tvoří mocnou zbraň v boji za politickou svrchovanost. Je používán jako zdroj politické legitimacy a jako štít vůči ostatním komunitám a proti zasahování vnějším vlivů do malajské politické scény. Paradoxně však tento způsob hrozí tím, že bude islám fungovat jako rozdělující faktor nejen mezi komunitami, ale i mezi samotnými domorodými obyvateli,¹¹² jelikož ne všichni Malajci jsou muslimové, jak se v zemi formálně předpokládá. Islám je totiž nyní obzvlášť silně chápán jako „... rozsáhlý a centralizovaný systém práva, je to kultura a civilizace, ekonomický systém a způsob podnikání; je politickým zřízením, způsobem vlády; islám je zvláštní druh společnosti.“¹¹³ Jedině čas ukáže, zda se Malajsie vydá cestou obrození islámu v jeho čisté, původní podobě, nebo zda se zemi podaří udržet si svou umírněnou podobu výkladu islámu a její společnost se bude vyvíjet směrem k reformě a dojde tak své skutečně pluralitní podoby.

¹¹⁰ Heufers, R, Oct 2002, p. 42-43

¹¹¹ Obuchová, L., *Základy asijských náboženství, 2. díl, Islám v jižní a jihovýchodní Asii*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2005, s. 153-154

¹¹² Kamarulnizam, A., *National Security and Malay Unity: The Issue of Radical Religious Elements in Malaysia*, Contemporary Southeast Asia, Vol. 21, No. 2, Aug 1999, p. 261; <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=44626589&sid=3&Fmt=6&clientId=45145&RQT=309&VName=PQD>

¹¹³ „... a vaste and integrates systém of law, i tis a culture and a civilization; it is an economic system and a way fo doing business; it is apolity and a Metod of governance; i tis a speciál sort of society...“ in: Jansen, G., H., *Militant Islam*, Pan Books, London 1979, p. 17

ZÁVĚR

Po nahlédnutí do reálií malajského politického života se tak opět vracíme k původní otázce pátrající po slučitelnosti islámu s liberální demokracií a po tom, kolik pravdy mají ti, kdož Malajsií nazývají zemí kvazidemokratickou či synkretickou. Na tomto místě si jistě mnozí uvědomí, že se v případě Malajsie možná nejedná až tak o spor dvou různých hodnotových ideálů. Velmi vhodně úvahu uzavřou slova Anwara Ibrahima: „Má země, Malajsie, dosáhla nezávislosti v roce 1957. Naše *Deklarace nezávislosti* staví nový suverénní národ na principech spravedlnosti a svobody. Bohužel byly tyto principy brzo zapomenuty a základní svobody dané ústavou uchváceny a porušeny vládnoucími klikami a nahradily je drakonické zákony, omezená média a zkompromitované soudnictví.“¹¹⁴

Původní premisa, totiž že se podaří zhodnotit kompatibilitu islámu jako oficiálního náboženství země s demokratickým uspořádáním, jež je tamní politickou garniturou proklamováno, se na základě všech zjištěných skutečností posunula jinam. Jak již víme, obecná diskuse o vztahu islámu a demokracie nemá mnoho smyslu. Zatímco v arabském islámském světě jsou ideje demokracie naprosto iluzorní, zabývat se možností demokratického uspořádání v Malajsií je zcela na místě. Tato lidnatá asijská země, jež přijala islám v jeho synkretické umírněné podobě má k demokratizaci mnohem blíže. Rozhodující je spíše, jakým směrem se bude islám vyvíjet. V souvislosti s hrozbou islamizace musí být tato tendence hlavním předmětem zájmu všech těch, kdo sledují vývoj (kvazi)demokracie nejen v Malajsií, ale i ostatních zemích především jihovýchodní Asie.

Je také třeba mít na mysli, že ke studiu politických institucí jihovýchodní Asie nemůžeme přistupovat s předpokladem, že by měly odrážet ustavené západní modely, protože se zde jedná o mladá politická uspořádání, která se snaží najít svůj vlastní způsob života mezi starým a novým světem. Zdůrazňuji, že žádná země nemůže kopírovat westminsterský model politického uspořádání na sto procent. A proto i Malajsie musí přizpůsobit demokratické uspořádání svým vlastním podmínkám. Existují ale určité hranice, které by neměla překračovat ani čerstvě se konsolidující

¹¹⁴ „In my own country, Malaysia, independence was achieved in 1957. Our Declaration of Independence stated that the new sovereign nation was founded upon the principles of justice and freedom. Unfortunately, the principles of justice and freedom were soon forgotten, and the fundamental liberties enshrined in the constitution were usurped and eroded by the ruling clique and replaced with draconian laws, a restricted media, and a compromised judiciary.“ in: Ibrahim, A., Jul 2006, p. 9

demokracie na svém úplném počátku. Obávám se, že Malajsie sešla z cesty demokratizace, na kterou se vydala ihned po svém osamostatnění. Narážím zde na slova Anwara Ibrahima. Má tohle selhání na vině malajské státní náboženství, anebo místní elity a političtí vůdcové?

Uchovávání parlamentní demokracie implikuje existující systém reprezentace. Koncept všelidového zastoupení je jedním z hlavních znaků demokratického vládnutí a velmi podstatnou podmínkou pro fungování etnicky heterogenní společnosti. V Malajsii sice vládne koalice politických stran reprezentujících rozdílná etnika, jejím rozhodujícím hlasem je ale Národní organizace spojených Malajců. Opozice je v zemi potírána extrémně většinovým volebním systémem, který způsobuje nadreprezentaci vládní koalice.

V tomto smyslu rozpoznáváme další taktiky spojené především s volebním systémem. Počínají ovlivňováním kandidátních listin a listin zaregistrovaných voličů. Systém je kritizován za to, že pravidelně upírá mnoha mladým voličům možnost hlasovat a umožňuje existenci takzvaných neexistujících či naopak chybějících voličů a libovolné přemísťování těch skutečných z jednoho volebního obvodu do druhého. Podjatá volební komise taktéž umožňuje svévolné nakládání s hranicemi volebních obvodů, takzvaný *gerrymandering*, a jiné nekalé praktiky během předvolební kampaně formálně všeobecného, tajného a svobodného hlasování a znevýhodňování a zastrahování opozičních voličů.

V zemi neexistuje oddělení moci, která tak všechna splývá pod exekutivu, lépe řečeno vládní koalici. Separace chybí jak ve vztahu exekutivy k legislativě, tak k soudnictví. Moc zákonodárná tak pouze legitimizuje rozhodnutí moci výkonné a soudnictví v těch nejdůležitějších kauzách funguje na základě blízkých osobních konexí ve prospěch vládní koalice. Je nutné otevřít legislativní proces a zahájit skutečné parlamentní debaty, stejně tak jako posílit odpovědnost ministrů před Parlamentem.

V demokratickém systému hraje rozhodující roli občanská společnost a to především právě tam, kde legislativní moc není s to kontrolovat exekutivu. V Malajsii existují tisíce nevládních organizací a občanských iniciativ, kteří aktivně bojují za posílení základních práv v občanské, politické, sociální a kulturní oblasti. Jsou nicméně zastrahováni potrestáním v souladu s Vnitřním bezpečnostním zákonem a jinými represivními regulacemi. Svůj vlastní demokratický prostor se jim tedy zatím ve veřejném sektoru nepodařilo dobýt. Stejný tlak zakouší také žurnalisté a ostatní mediální pracovníci.

Novou naději zemi přinesly dvanácté federální volby v březnu 2008. Vládní koalice přišla o svou dvoutřetinovou většinu, což znamená konec dosavadního zneužívání vládní ústavní většiny k pozměňování pravidel politické hry ve všech oblastech a institucích. Možná je to příležitost vytvořit efektivní vládní opozici.

Práce působí převážně negativně. Ale fakt, že federace Malajsie má ke svému případnému budoucímu demokratickému uspořádání daleko, je skutečností, na které se všechny dostupné objektivní prameny shodují. Hlavní překážkou ale není převažující islámské vyznání, ale, jak již bylo řečeno, praktiky vládnoucích politiků, kteří jsou shodou okolností převážně muslimové. V souvislosti s islámem země zakusí na své cestě k demokracii hořkosti pouze tehdy, pokud se sílícímu islámskému obrozenectví podaří naplnit své představy o *šariátském* státě. Tento radikální proud sice pomůže opozici získat podporu veřejnosti, ale také může vést k jiným formám represe a diskriminace.

Vzhledem k tomu, že je malajská demokracie vybavena jen velmi slabými institucemi, země není dostatečně připravena čelit budoucím politickým výzvám a možným budoucím krizím. Dalo by se shrnout, že politika je v Malajsii mnohem více formou než obsahem. Co je řečeno, je podstatnější, než co je uděláno. Existují proto názory, že demokracie je pouze ušlechtilé označení autokracie, která v Malajsii vládne.

SHRNUTÍ

Bakalářská práce pojednává o demokracii v islámské Malajsii, respektive o malajském pokusu o demokracii. Skládá se ze tří tématických okruhů, které se navzájem prolínají. Jedním ze záměrů práce bylo zhodnotit kompatibilitu dvou morálních imperativů – islámu a demokracie. Proto první, obecná, část pracuje s těmito dvěma pojmy, staví proti sobě některé jejich atributy a představuje rozporuplné názory na tuto problematiku. Nastiňuje také možnou podobu fungující muslimské demokracie. Druhá část práce má za cíl zodpovědět, zda je demokracie v Malajsii skutečná, nebo falešná. Představuje malajský politický, volební a soudní systém. Zajímavý je především kontrast formálně demokratických prvků systému a jeho praktického fungování. Dojem spíše nedemokratického uspořádání podtrhuje podkapitola o postavení médií v malajské společnosti. Poslední část práce se věnuje dodržování základních lidských práv a svobod, jejich ukotvení v ústavě. Jejím záměrem je postihnout, jaký dopad má na obyvatelstvo tamní multirasová politika pozitivní diskriminace. Dotváří celkový pocit, že Malajsie (alespoň zatím) úspěšnou demokracií není.

SUMMARY

This Bachelor's thesis deals with democracy in Islamic Malaysia or more precisely with Malaysian attempt at democracy. It consists of three related parts. One of the aims of this thesis was to consider a compatibility of two moral imperatives – Islam and democracy. That's why the first general part examines these two notions. It also compares some of their attributes and introduces some opinions on this field of study which are really inconsistent. It also outlines a possible shape of the functioning Muslim democracy. The point of the second part is to answer the question whether the democracy in Malaysia is real or sham. It introduces Malaysian political, electoral and legal system. A contrast between formally democratic elements of the system and its working in practice is the most interesting issue of this chapter. The subchapter about media ensure our suspicion that the Malaysian political system isn't really democratic. The last part of this thesis focuses on following the basic human rights and freedom and its place in the Constitution of Malaysia. The aim of this thesis is to describe the impact of the implementation of the Malaysian multiethnic affirmative action policy. This is

to conclude that the process of democratisation in Malaysia is not successful, at least for now.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografická neperiodická:

Dahl, R., *O demokracii*, Portál, Praha 2001, ISBN 80-7178-422-2

Haeri, F., *Tradice, historie, vývoj, současnost*, Votobia, Olomouc 1997, ISBN 80-7198-212-1

Hefner, R., W.(ed.), *Multiculturalism. Pluralism and Citizenship in Malaysia, Singapore, and Indonesia*, University of Hawai'i Press, Honolulu 2001, ISBN 0-8248-2487-3

Jansen, G., H., *Militant Islam*, Pan Books, London 1979, ISBN-13: 978-0060907594

Knotková, B. (ed.), *Základy asijských náboženství. 1. díl, Judaismus, islám, hinduismus, džinismus, buddhismus, sikhismus, pársismus*, 1. vyd., Karolinum, Praha 2004, ISBN 80-246-0832-4

Knotková, B. (ed.), *Základy asijských náboženství, 2. díl, Islám v jižní a jihovýchodní Asii*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2005, ISBN 80-246-0994-0

Müller, Z., *Islám, historie a současnost*, BS Svoboda, Praha 1997, ISBN 80-205-0534-2

Spencer, R., *Islám bez závoje. Zneklidňující otázky o nejrychleji rostoucím náboženství*, Triton, Praha 2006, ISBN 80-7254-761-5

Weiner, M., Özbudun, E. (eds.), *Competitive Elections in Developing Countries*, Duke University, New York 1987, ISBN 0-8223-0685-9

Zakaria, H., A., *Government and politics of Malaysia*, Oxford University Press, Singapore 1987, ISBN 0-19-582656-6

Monografická periodická:

Central Elections Committee of keADILan, *Sham Democracy: A Report on Malaysian Elections*, Sep 2006; http://www.malaysia-today.net/Sham_Democracy.pdf

Funston, J., Malaysia's Tenth Elections: Status Quo, Reformasi or Islamization?, *Contemporary Southeast Asia*, Apr 2000, Vol. 22, No. 1; <http://proquest.umi.com/pqdweb?index=18&did=54143064&SrchMode=1&sid=3&Fmt=6&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1169759481&clientId=45145>

Heufers, R., *The Politics of Democracy in Malaysia*, ASIEN, Oct 2002, No. 85;
<http://www.asienkunde.de/articles/Malaysia2.pdf>

Jomo, K., S., *The New Economic Policy and Interethnic Relations in Malaysia*, United Nations Research Institute for Social Development, Identities, Conflict and Cohesion Programme Paper No 7, Geneva Sep 2004, ISSN 1020-8194

Kamarulnizam, A., *National Security and Malay Unity: The Issue of Radical Religious Elements in Malaysia*, Contemporary Southeast Asia, Aug 1999, Vol. 21, No. 2;
<http://proquest.umi.com/pqdweb?did=44626589&sid=3&Fmt=6&clientId=45145&RQT=309&VName=PQD>

Nasr, V., *The rise of „Muslim Democracy“*, Journal of Democracy, Academic Research Library, Apr 2005, Vol. 16., No. 2;
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=77&did=834473611&SrchMode=1&sid=1&Fmt=6&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1169756211&clientId=45145>

D'Souza, D., *Sell USA's virtue to Muslim world*, USA Today, 2 May 2002;
<http://proquest.umi.com/pqdweb?did=117570592&sid=5&Fmt=2&clientId=45145&RQT=309&VName=PQD>

Teik, K., B., *Ethnic Structure, Inequality and Governance in the Public Sector. Malaysian Experience*, United Nations Research Institute for Social Development, Programme Paper No. 20, Geneva Dec 2005, ISSN 1020-8178

Teik, K., B., *Managing Ethnic Relations in Post – Crisis Malaysia and Indonesia. Lessons from the New Economic Policy?*, United Nations Research Institute for Social Development, Identities, Conflict and Cohesion Programme Paper No 6, Geneva Aug 2004, ISSN 1020-8194

Zakaria, F., *Islam, Democracy, and Constitutional Liberalism*, Political Science Quarterly, Academic Research Library , Spring 2004, Vol. 1, No. 119,;
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=120&did=663513441&SrchMode=1&sid=1&Fmt=6&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1169758727&clientId=45145>

Jiné zdroje:

Asian Network for Free Elections (ANFREL), National Institute for Electoral Integrity, *A Brief Report on Malaysian 12th General Election 8th Mac 2008 by NIEI*; http://www.anfrel.org/country_mission%5CMalaysia%5C2008%5CA_Brief_Report_on_Election_final.pdf

Constitution of Malaysia, p. 7;

http://www.malaysia-today.net/malaysia_constitution.pdf

Dato, T., *Judicial Independence, Accountability, Integrity and Competence – some Aspects of the Malaysian Positron*;

[http://jrn21.supremecourt.gov.ph/forum_icsjr/ICSJR_Malaysia%20\(D.%20Halim\).pdf](http://jrn21.supremecourt.gov.ph/forum_icsjr/ICSJR_Malaysia%20(D.%20Halim).pdf)

(Řeč Hon. Tun Dato' Sri Ahmad Fairuz bin Dato' Sheikh Abdul Halim, předsedy Nejvyššího soudu Malajsie, předneseno na Mezinárodní konferenci o soudních reformách konané v Shangri-la Hotel, Makati City, Philippines, ve dnech 28.-30. 11. 2005)

Ibrahim, A., *Universal Values and Muslim Democracy*, Journal of Democracy, Academic Research Library, Jul 2006, Vol. 17, No. 3;

<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=21&did=1091047081&SrchMode=1&sid=2&Fmt=6&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1169750704&clientId=45145> (esej dle řeči na Demokratickém fóru v New Yorku (the New York

Democracy Forum) v prosinci 2005) a na Shromáždění Světového hnutí za demokracii (the World Movement for Democracy) v Istanbulu v dubnu 2006)

Shih, A., interview s profesorem Markem Mancallem na téma: *The Roots and Societal Impact of Islam in Southeast Asia*, Stanford Journal of East Asian Affairs, Spring 2002, Vol. 3; <http://www.stanford.edu/group/sjeaa/journal2/geasia2.pdf>

U. S. Departement of State, Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, *Malaysia. Country Reports on Human Rights Practices – 2001*, 4 Mac 2002; <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2001/eap/8342.htm>

Elektronické zdroje:

ACE Project, The Electoral Knowledge Network; aceproject.org

BBC News; news.bbc.co.uk

Central Intelligence Agency Website; www.cia.gov

Christian Solidarity International; www.csi-cr.cz

Copyright 2008 Compass Direct News, www.prayer.cz; www.prayer.cz

Election Commission of Malaysia; www.spr.gov.my

Human Rights Watch; www.hrw.org

Malaysiakini.com; www.malaysiakini.com

Official BN 2008 Campaign Site; bn2008.org.my

Parlimen Malaysia Website; www.parlimen.gov.my

Party Gerakan Official Site; www.gerakan.org.my

The International Bar Association; www.odpp.nsw.gov.au

The Prime Minister's Office of Malaysia Official Website; www.pmo.gov.my